

הרבעון **עדכן אסטרטגי** מיועד להעשיר ולהפרות את הדיון הציבורי בנושאים העומדים, או אמורים לעמוד, על סדר היום הביטחוני של ישראל והמזרח-התיכון.

המאמרים המופיעים בעדכן נכתבים על-ידי חוקרי המרכז ואורחיו. המאמרים מאופיינים בהיותם מכווני מדיניות. הדעות המובעות בהם הן של המחבר לבדו.

עורך ראשי:
צבי שטאובר

מנהל המערכת:
משה גרונדמן

עיצוב גרפי:
מיכל סמו-קובץ

צילום:
מיכל ראש-בן עמי
מיכל קדרון

ארכיון התמונות הלאומי
US Department of Defense

עדכן אסטרטגי

יוצא לאור על-ידי
מרכז יפה למחקרים אסטרטגיים,
אוניברסיטת תל-אביב,
רמת-אביב, תל-אביב 69978
טל' 03-6409926
פקס' 03-6422404
E-mail: jcss2@post.tau.ac.il

עדכן אסטרטגי מתפרסם בעברית
ובאנגלית. תוכנו המלא באנגלית
מוצג באתר האינטרנט של המרכז.

© כל הזכויות שמורות
ISSN 0793-8950

דבר המערכת

גיליון זה של **עדכן אסטרטגי**, רואה אור בעיצומה של המלחמה בגבול הצפון. הדיווחים ממהירים להשיג את כותרות העיתונים, מטר הרקטות נוחת על יישובי הצפון מדי יום, שעון החול הדיפלומטי החל לתקתק מהר יותר לאחר ההפצצה בכפר כנא ושאלות רבות הצטרפו לאלה שלא נענו עדיין.

ארבעה עשר מחוקרי המרכז התבקשו להציג את עמדתם ודעתם בתחומי התמחותם, במטרה להבהיר את התמונה האסטרטגית-מדינית, המצטיירת לאחר שבועיים של מלחמה.

המאמרים שנכתבו ונערכו בשבוע השני למלחמה, בוחנים שורה של סוגיות ונושאים, שעל רקע האירועים בגבול הצפון הפכו לממשיים ואקטואליים מתמיד: מטרות המלחמה, **מלחמה צודקת**, הכרעה מן האוויר, **קונסנסוס** ודעת קהל, **יכולת העמידה** של הציבור, קבלת החלטות בעת משבר, תרומתם של כוחות בינלאומיים, **מגבלותיה של ההרתעה**, הצורך בפיתוח של אמצעי יירוט רקטות, ועוד כהנה וכהנה.

כמה מהמאמרים מתמודדים עם שאלות מרכזיות הנוגעות להווה הקרוב והעתיד היותר רחוק של המזרח התיכון: **איראן בחיפוש אחר הגמוניה, סוריה כשחקן ספסל**, האם לבנון השסועה והשברירית שוב בדרך למלחמת אזרחים? **הפונדמנטליזם האסלאמי** מפלס את דרכו, מדינות נחשלות כבית גידול לטרור הבינלאומי, פיצול העולם הערבי בין המתונים והקנאים, ואחרים.

המאמרים בקובץ זה נחלקים לשלושה פרקים: הראשון – בוחן היבטים הקשורים ל**ישראל**; השני – בוחן את **עמדת השחקנים** המדינתיים, האזוריים, והבינלאומיים; השלישי – כולל ארבעה מאמרים בעלי **אופי השוואתי-עקרוני-תפיסתי**. המאמר המסכם – של ראש המרכז, צבי שטאובר – מציג כמה מהמסקנות הנגזרות מתמונת המצב ומשרטט קווי מתאר להתפתחויות האפשריות באזור, בעתיד הנראה לעין.

כל המאמרים המופיעים בגיליון זה ניתנים לצפייה בחלון המאמרים, באתר האינטרנט של מרכז יפה.

נקווה שהגיליון הבא יצא בעיתות שגרה ויחזור למתכונתו הרגילה.

בברכת קריאה מועילה

מדיניות ממשלת ישראל ומטרות המלחמה

יהודה בן מאיר

פתיחת המלחמה

המלחמה הזאת באה על הממשלה בהפתעה. מדובר בממשלה חדשה, לא רק במשמעות סמנטית, שכן לאחר בחירות כלליות מוקמת על פי חוק ממשלה חדשה. מדובר בממשל חדש באופן המהותי ביותר. השלישייה המובילה את הממשלה בתחומי החוץ והביטחון אף היא חדשה בתפקיד. ראש הממשלה הנו אזור חסר ניסיון צבאי, שאמנם כיהן בכמה ממשלות, ובשלוש השנים האחרונות אף שימש ממלא-מקום לראש הממשלה, אך הוא לא היה מעורב עד עתה בניהול פעילות ביטחונית. שר הביטחון הנו פוליטיקאי נטול כל ניסיון בתחום הביטחוני או המדיני ומעולם לא כיהן כשר או אפילו כחבר בוועדת החוץ והביטחון של הכנסת. שרת החוץ גם היא חדשה יחסית בתפקיד ובעבר לא היתה מעורבת באופן מעמיק בתחום זה.

יש הסוברים כי כוונת חזבאללה בחטיפת החיילים, אשר בוצעה זמן קצר אחרי פעולת החמאס בכרם שלום, היתה לאתגר את הממשלה החדשה ולהעמיד במבחן את יכולת ההחלטה והפעולה שלה ושל ראשיה,

וזאת במיטב המסורת הסובייטית שעל פיה היו בוחנים במוסקבה כל נשיא אמריקאי חדש. בין שזה כך ובין שלא, אין ספק כי פעילות חזבאללה בבוקרו של ה-11 ביולי, כשבועיים וחצי לאחר חטיפת החייל בכרם שלום, וכאשר שתי הפעולות מלוות בשיגור רקטות על יישובים

בישראל, העמידה את הממשלה החדשה ואת השלישייה המובילה שלה בפני אתגר ומבחן חמורים ביותר.

להפתעת רבים, ובמיוחד, כנראה, להפתעת חסן נסראללה, הממשלה פעלה במהירות ובהחלטיות. עוד בשעות הבוקר שבו בוצעה החטיפה הודיע ראש הממשלה על כינוס ישיבת ממשלה מיוחדת באותו ערב, והדבר מעיד על כי כבר בשעות הראשונות גמלה בלבו ההחלטה לצאת לפעולה צבאית רחבת היקף נגד חזבאללה. ואכן, בו בערב אישרה הממשלה פה אחד את הצעת ראש הממשלה ושר הביטחון לפתוח במתקפה חזיתית נגד חזבאללה לאורכה ולרוחבה של לבנון. החשיבות של החלטה זו היא בכך שהממשלה היתה מודעת היטב למשמעותה, קרי, מצד אחד, פגיעה קשה בתשתיות אזרחיות ברחבי לבנון, לרבות ההשלכות הבינלאומיות הכרוכות בכך, ומצד שני, חשיפת כל צפונה של המדינה – עד חיפה ועד בכלל – למתקפה נמשכת וקשה של אלפי קטיושות וטילים אחרים, על ההשלכות הפנים-ישראליות הנובעות ממנה. מבחינה זאת אפשר לומר, כי בעצם קבלת

ההחלטה וביצועה לאורך זמן הושגה אחת ממטרות המלחמה: חידוש כושר ההרתעה של ישראל.

מטרות המלחמה

לא קל להגדיר את מטרות המלחמה. המדינאים, כדרכם, הגדירו שלוש מטרות כלליות, והן: ריסוק חזבאללה, החזרת כושר ההרתעה של ישראל ושינוי המציאות בלבנון. המטרות הללו מנוסחות, כאמור, בצורה כללית מאוד ולא ממוקדת, ולמעט החזרת כושר ההרתעה של ישראל – שכבר הושגה במידה רבה – לא ברור כלל אם שתי המטרות האחרות הן בנות השגה. יש עוד כמה מטרות ספציפיות וממוקדות, שהשגתן או אי-השגתן ומידת השגתן יהוו אבן בוחן להצלחת המבצע. מטרות אלה הן: א. החזרת שני החיילים החטופים בלי לכרוך בה שחרור של אסירים פלסטינים; ב. פגיעה רצינית בכושרו הצבאי של חזבאללה, בהשמדת חלק גדול מהאמל"ח, בעיקר הרקטי, ופגיעה במספר גדול ככל האפשר של לוחמיו, ובראש וראשונה בהנהגתו הבכירה; ג. החלשת מעמדו של חזבאללה בלבנון

בפרט ובעולם הערבי בכלל, כתוצאה מפגיעה בכושרו הצבאי, בסמליו ובדימויו; ד. הרחקת חזבאללה מהגבול עם ישראל, ירידת צבא לבנון לדרום ומימוש ריבונותה של לבנון וסמכותה של ממשלתה הנבחרת על דרום לבנון; ה. יצירת מנגנון שיפעל הן לפירוק חזבאללה ממשקו הכבד –

החלטות אסטרטגיות של הממשלה

לסיום מן הראוי לעמוד על שתי החלטות אסטרטגיות שקיבלה הממשלה עוד בתחילתה של המערכה. הראשונה, לא לערב את סוריה ולהגביל את הפעילות הצבאית נגד חזבאללה לשטחה של לבנון בלבד. השנייה, להתמקד בהתקפות מן האוויר ולהימנע ככל האפשר מפעילות קרקעית בדרום לבנון.

שתי ההחלטות נתונות בוויכוח ויש המערערים על תבונתן. באשר להחלטה הראשונה, אשר הממשלה נאחזת בה בעקשנות, יש הסוברים כי הדרך היחידה לפגוע אנושות בחזבאללה היא בהסרת החסות של סוריה מעליה, ואת זה אפשר להשיג אך ורק בפגיעה צבאית בסוריה. לעומתם, המצדדים בעמדת הממשלה טוענים, כי בידודו של חזבאללה ועצם העובדה ששום גורם בעולם הערבי או האסלאמי אינו נחלץ לעזרתו מהווים מרכיב חשוב בהחלשתו.

באשר להחלטה השנייה, נראה כי הממשלה עצמה לא דבקה בה לאורך זמן. כבר בתום השבוע הראשון ללחימה התברר, כי אין ביכולתו של חיל האוויר לבדו לצמצם במידה משמעותית את מתקפת הקטיושות והטילים על העורף הישראלי ואין מנוס מהכנסת כוחות קרקעיים לדרום לבנון. לא מעט קולות מבקרים את הממשלה על שלא הורתה לצה"ל עוד בתחילת המערכה לכבוש את מעוזי חזבאללה הסמוכים לגבול, להשתלט עליהם ולהשמיד פיסית את מערכי הקטיושות במעוזים ובכפרים אלה.

בימים אלה מרחיב צה"ל את היקף הפעילות הקרקעית בדרום לבנון, ואנו צפויים לראות בימים הקרובים הגברת הלחימה הקרקעית בדרום לבנון.

התפתחויות אלה יכולות להיות, מצד אחד, הפתעה של חזבאללה או, מצד שני, הצלחה ישראלית בחיסולו של נסראללה או של אישים בכירים אחרים בהנהגת חזבאללה. עם זאת, במאזן הכולל של המערכה יש לייחס משקל רציני לחוסן הלאומי של העם בישראל. העורף הישראלי ספג במשך שבועיים – עד עתה – פגיעה בהיקף ובעומק שלא היו כמותן מאז מלחמת העצמאות. אף על פי כן מראים הסקרים כי 90% מהציבור תומכים במלחמה, כ-85% רואים בחיוב את תפקודו של צה"ל, ובעיני יותר מ-70% תפקודם של ראש הממשלה ושר הביטחון טוב או טוב מאוד. כמקובל וכצפוי בדמוקרטיה האופוזיציה התייצבה אף היא לימין הממשלה והיא מעניקה לה גיבוי מלא. בגילויים אלה יש תרומה רצינית לכושר ההרתעה של ישראל.

באשר להסדר המדיני, גם בערוץ זה קשה מאוד להעריך בשלב זה את הסיכויים למימוש. כל הסדר מדיני צריך להיות מעוגן בהחלטת מועצת הביטחון, ומתחייבת מכך הסכמה של חמש החברות הקבועות בה, הסכמה בשתיקה של המדינות הערביות המתונות והסכמה של ממשלת לבנון, וכמובן של ישראל. במשוואה הזאת ממשלת לבנון היא החוליה החלשה, וקשה להעריך את עמדתה הסופית.

הרקטי – והן למניעת אספקה מחודשת של אמל"ח מאיראן וסוריה לחזבאללה.

מטרות אחדות מבין אלה – פגיעה בכושרו הצבאי של חזבאללה, החלשת מעמדו והרחקתו מהגבול עם ישראל – ניתנות להשגה, בחלקן או במלואן, באמצעים צבאיים. המטרות האחרות ניתנות להשגה, בחלקן או במלואן, אך ורק באמצעות הסדר מדיני בגיבוי בינלאומי. נראה כי ממשלת ישראל מודעת היטב לעובדה זו ופועלת בכיוון זה. ראש הממשלה, שר הביטחון ושרת החוץ הבהירו כי ישראל תפעל בריזומנית ובמקביל בערוץ הצבאי ובערוץ המדיני. המהלכים המדיניים נכנסו להילוך גבוה עם ביקורה של מזכירת המדינה של ארה"ב, ד"ר רייס, באזור. יש להניח כי כל הסדר מדיני יעוגן בהחלטה חדשה של מועצת הביטחון, ועיקרי ההחלטה הם חזרה על החלטה 1559 והקמת כוח רב-לאומי, שיתפרס בדרום לבנון ויסייע בפריסת צבא לבנון עד לגבול עם ישראל.

בשלב זה קשה להעריך את התוצאה הסופית של המערכה הצבאית. אין ספק כי חזבאללה ספג פגיעה קשה ונחלש, אך עדיין מוקדם לדבר על הכרעה צבאית. התמונה הסופית תלויה בגורמים רבים, חלקם נעלמים. יתכנו גם התפתחויות בלתי צפויות, העשויות להשפיע באופן משמעותי על הדימוי של התוצאה הסופית.

העורף הישראלי כמרכיב מרכזי בעימות עם חזבאללה

מאיר אלרן

שבועיים בתוך מלחמת לבנון השנייה שוב משמש העורף האזרחי מרכיב מרכזי בעימות צבאי. לאחר יותר מאלף טילים ששוגרו לעבר יישובי הצפון, בקצב של עשרות רבות בכל יום לחימה, מסתמנת האסטרטגיה של חזבאללה בעימות הנוכחי: ניהול מושכל של מלחמת התשה משולבת. עיקרה מגננה מבוססת מסתור והשהיה בעומק לבנון ובדרומה, תוך כדי ניהול מתקפה רצופה ומתמשכת על צפונה של מדינת ישראל, שמטרתה פגיעה במרקם החיים האזרחיים בישראל, בעיקר באמצעות נשק ההפחדה ושיבוש השגרה. בכך מממשת הנהגת חזבאללה את הקונספציה שבנתה בשנים האחרונות, הנשענת על ההנחה שהעורף הישראלי הוא החוליה הפגיעה והחלשה יותר במכלול הישראלי. מכאן שערעורה ואולי אף שבירתה עשויים להכריע את הכף, על אף עוצמתה הצבאית העדיפה של ישראל.

ב שבועיים הראשונים של הלחימה מצליח חזבאללה לממש את תפיסת הלחימה שלו. בכך באה לידי ביטוי ההכנה הממושכת והקפדנית של מאגרי הנשק ארוך הטווח שצבר ויכולתו לבצע ירי כמעט רצוף גם בתנאים קשים מבחינתו, של עליונות אווירית ישראלית מוחלטת. המספר הרב של הטילים המשוגרים לעבר העורף הישראלי משקף את מהותו של העימות הנוכחי: מדובר בהתמודדות צבאית שבה מוטל על העורף האזרחי תפקיד מרכזי: עיקרו תיווך רגיש בין הנצים. אי-אפשר להתעלם מהסימטריה הנוצרת בשני הצדדים, כאשר בישראל כמו בלבנון מוצאת עצמה האוכלוסייה האזרחית מותקפת ברציפות ומנגד באמצעי לחימה ארוכי טווח, בהיותה נתפסת כגורם המיועד לבטא את מצוקותיו מול הנהגותיו, בכיוון של לחץ לשינוי עמדותיהן הפוליטיות. לא זה המקום לנתח את מידת התבונה שבציפייה הישראלית להשגת יעילות עקב הלחץ על

נגד אויב חסר עקבות. זו נשענת על העובדה שישראל יצאה, באורח חד-צדדי, מכל שטחה של לבנון וכי המערכה הנוכחית החלה בפרובוקציה מכוונת של חזבאללה, המוצג והנתפס כמייצג מובהק של משולש הרוע: האסלאמי, הפונדמנטליסטי והטרוריסטי. סקר מ-24 ביולי, שבוצע באתר האינטרנט start, משקף מצב-רוח תקיף ולוחמני של הציבור. 73% תומכים בפעולה קרקעית רחבה בדרום לבנון. 13% תומכים בפעולה קרקעית מצומצמת ו-14% בעד הגבלת הפעילות הצבאית הישראלית לממד האווירי בלבד.

■ הימצאותו של צה"ל בלחימה פעילה בחזית ברורה נגד אויב מוגדר מעוררת את התחושות הפטריוטיות של הציבור הישראלי, ואת נטייתו הטבעית להתגייסות למה שמוגדר כיום כ"חיבוקים" של החיילים. בכך בא לידי ביטוי מובהק מכנה משותף מוכר של הציבור הישראלי (או לפחות רובו). לכך מצטרפת העובדה שממשלת ישראל מציגה עמדה ברורה ונחושה, שעיקרה "סירוב להתכופף", תוך כדי הפעלה של עוצמה צבאית ניכרת. גם זו מקילה על ההזדהות והתמיכה.

■ לפחות עד עתה מספר הנפגעים בצדנו אינו רב, ורוב הנפילות של הרקטות המשוגרות אינו גורם נזק ישיר.

■ קיימת הפעם תחושה שעזיבת הבית המותקף ביישובי הצפון מובנת ולגיטימית. בניגוד למקרים בעבר, אין מתייחסים עתה אל העוזבים כאל "עריקים", אלא כאל כאלה המבטאים גישה רציונאלית. בסקר שבוצע באתר האינטרנט ms, שהקיף יותר מ-1,600 משיבים, גרסו 90.5%, כי יש להבין את אלה הנוטשים את בתיהם בצפון בגלל הפגזות חזבאללה. ביטוי נאמן לגישה

במלחמה, ו-78% מרוצים מתפקודו של ראש הממשלה. בסקר של פיקוד העורף ציינו 74% מהנשאלים תושבי הצפון שהם מעדיפים להישאר במקומות מגוריהם ו-65% הגדירו את חוסנם האישי "ברמה גבוהה". סקר שביצע רפי סמית ופורסם בגלובס ב-19 ביולי העלה כי 85% מהנשאלים, כולם מצפון המדינה, סבורים, כי הציבור מגלה כושר עמידה גבוה. כשני שלישים מהנשאלים בצפון טענו שהם מרגישים בטוחים.

על פי נתונים חלקיים אלה מוקדם ועדיין קשה למדוד את מידת החוסן שמפגין הציבור,

התחושה הנוכחית של חוסן לאומי היא סובייקטיבית ואולי אף מתעתעת. היא עלולה לפנות מקומה, במהירות יחסית ועם שינוי חלק מהנסיבות, למועקה, לאכזבה, ובעקבותיהן לביקורת ולהתנגדות

ובעיקר את עמידתו לאורך זמן. ברור כי יש מאמץ מכון הן של ההנהגה המקומית והן של ההנהגה הלאומית לייצר תמונה חיובית של האווירה הציבורית. ובשלב זה מרביתן של התקשורת – ובעיקר זו האלקטרונית – מציגה ויוצרת רושם דומה של עמידה איתנה, תמיכה בממשלה ובמיוחד בצה"ל, והפגנה של ערבות הדדית.

אפשר להציע כמה סיבות לתחושת החוסן הנוכחית של הציבור הישראלי מול מתקפת הטילים:

■ הגורם החשוב ביותר הוא התחושה הרווחת בציבור כי מדובר במאבק צודק

האוכלוסייה הלבנונית, ובמיוחד זו השיעית, כמנוף שינוי מול הנהגת חזבאללה. הרושם הוא שכמו במקרה הפלסטיני, גם כאן התוצאה עלולה להיות הפוכה: התחזקות ההזדהות של הציבור הרחב עם חזבאללה, הגברת התמיכה הפוליטית בו, והעצמת השנאה לישראל.

גם התמונה המצטיירת בעורף הישראלי מורכבת למדי. מצד אחד, השגרה בחלק גדול מהעורף הישראלי הופרה לחלוטין. יש נפגעים לא מעטים בנפש וברכוש, והנזקים הכלכליים, בעיקר בצפון, ניכרים והשפעתם מתחילה להקרין על כל המשק. על פי דיווחים שונים, מספר הישראלים שעזבו את בתיהם נע בין שליש למחצית לפחות בחלק מיישובי הצפון, וביישובים נוספים, בעיקר בקרבת קו העימות, העזיבה כמעט מלאה. במקרים רבים נותרו בבתיהם הקבוצות היותר חלשות באוכלוסייה – קשישים וכאלה שאינם יכולים להרשות לעצמם דיוק מתמשך במרכז הארץ. בנסיבות אלה נוצרת גם אבחנה ברורה ובעייתית בין הפריפריה הצפונית, המאוימת והפגועה, ובין המרכז, הממשיך בשגרת החיים הקייצית.

אף על פי כן, הרושם הכללי הוא, כי הציבור הישראלי, לרבות בצפון, מפגין בינתיים מידה לא מעטה של איתנות, יכולת עמידה, קונסנסוס ותמיכה פוליטית ברורה בממשלתו ובמטרות המלחמה. מסקר שביצע פיקוד העורף, שפורסם במחנה ב-19 ביולי, עולה כי 80% מתושבי הצפון שנשאלו סבורים, כי צה"ל צריך להמשיך במבצע הצבאי בלבנון. בסקר אחר – שביצע מכון דחף, בניהולה של דר' מינה צמח, ושפורסם בידיעות אחרונות ב-18 ביולי – דווח כי 86% מהנשאלים מגדירים את מבצע צה"ל כמוצדק, 87% מרוצים מתפקודו של צה"ל

שעון זה עלול לתקתק ביתר שאת דווקא בזירה הפנימית, שבה כבר אפשר להבחין בניצנים של עייפות וחולשה, כמו גם של ביקורת וויכוח ציבורי, בעיקר בעיתונות הכתובה.

ממשלת ישראל יכולה לעשות יותר לחיזוק העורף האזרחי. ברור כי הבסיס מוכרח להיות ההישגים הצבאיים, ובעיקר אם יתלווה לאלה סיכוי של ממש להסדר מדיני נאות, היוצר סיכוי לשקט לטווח ארוך בגזרה הצפונית. במלים תומכות ומתפעלות מחוסנו של העורף לא יהיה די לאורך זמן. הממשלה יכולה וצריכה לרכז מאמץ ממוקד להתמודדות מערכתית עם המצוקות

לנפגעים במעגלים השונים, לרבות הסדר חוקי לפיצוי הנפגעים, כמו גם בחיזוק המערכות המוניציפאליות, שעליהן מתבסס השירות הפרטני. כבר במקרים קודמים הוכח הקשר הישיר בין הדאגה המערכתית לפרט ובין החוסן הציבורי, הנראה שוב כמרכיב חיוני כל כך להצלחה גם בעימות הנוכחי. החוסן הלאומי הוא אמנם מושג מופשט. אך ההשקעות בבנייתו מוכרחות להיות ממשיות ונראות.

ביישובי הצפון. במידה רבה יש כאן צורך בשני מאמצים לאומיים מקבילים: צבאי, בהובלתו של צה"ל; ואזרחי, בהובלה של גורם ממלכתי בכיר ביותר, שיהיה אחראי על ניהול המערכה הפנימית של חיזוק העורף. במסגרת מאמץ זה יש צורך בשיפור מיידים של מערך ההתגוננות האזרחית, לרבות במגזר הערבי, בתגבור המערכת הסוציו-פסיכולוגית ביישובים הנפגעים, במימוש קרוב של תכניות כלכליות נקודתיות

זו נתן חבר הכנסת הפרופ' שלמה ברזניץ, מומחה למצבי לחץ, באומרו (הארץ, 20 ביולי) כי "צריך מאוד להיזהר כשמדברים על זה שאסור שאנשים יתפנו...אם מישוהו גר באזור תחת איום והוא יכול, במאמץ קטן, לעבור למקום אחר בעורף, זה אחד הדברים הרציונאליים ביותר לעשות. לא צריכה להיות לזה שום סנקציה חברתית... להיפך. צריך לעודד את זה."

אלא שנראה כי התחושה הנוכחית של חוסן לאומי היא סובייקטיבית במידה רבה ואולי אף מתעתעת, אם לא מניפולטיבית. היא עלולה לפנות מקומה, במהירות יחסית ועם שינוי חלק מהנסיבות, למועקה, לאכזבה ולתסכול, ובעקבותיהם לביקורת ולהתנגדות. כאן משתלב המאמץ הצבאי במידה רבה עם הזירה הפנימית. הצלחות ברורות בשדה המערכה הצבאית, בעיקר אם היקף האבידות לא יגדל באופן ניכר, יקרינו על עוצמת החוסן הפנימי. העדרן עלול להקרין גישה הפוכה.

אין ספק שההנהגה הישראלית מודעת היטב לבעייתיות זו. מכאן הצורך לייצר הצלחות נראות, ברורות ומהירות בשדה הקרב, וגם הצורך לגרום לירידה משמעותית בהיקף תקיפות הטילים על העורף הישראלי. מבחינה זו הזמן אינו משחק לטובתנו. מגמת חזבאללה לחולל מלחמת התשה ממושכת מייצרת את היפוכה בצד הישראלי. שעון העצר כבר מתקתק. אולי לא כבעבר בזירה הבינלאומית, שבה מפגינה בינתיים ארה"ב תמיכה חד-משמעית בישראל, לרבות בסוגיית משך הלחימה. אולם

הנשק הרקטי במלחמה

האם כדאי לפתח אמצעים ליירוט רקטות?

יפתח שפיר

השימוש בנשק רקטי כנגד מטרות אזרחיות בישראל הוא המאפיין הבולט ביותר במלחמה הנוכחית. מאות רקטות שוגרו על ידי חזבאללה לעבר הישובים בצפונה של ישראל. גם חמאס משתמש בנשק דומה, פרימיטיבי הרבה יותר, ומשגר אותו מתוך רצועת עזה לעבר הישובים הסמוכים לרצועה. מאמר זה בוחן את מאפייניו של הנשק הרקטי, את אופן הפעלתו, את המשמעויות הנובעות מהשימוש בו, ואת הסיכוי לפתח אמצעי נגד ליירוט.

שנית, יצור רקטות בעלות רמת דיוק סבירה – דורש מומחיות מיוחדת. כאשר המדובר ברקטות לטווחים גדולים יותר – תהליכי היצור מורכבים מאוד. **שלישית**, וזה כנראה חסרונן הגדול ביותר, ירי רקטות מייצר כמויות גדולות מאוד של אש ועשן, שחושף מייד את מקום השיגור לאויב. לפיכך, משגרי רקטות חייבים להסתלק מאזור הירי עם תום השיגור. קלות תנועתם מקלה מאוד על כך. במקרים של כוחות גרילה המפעילים צינורות בודדים, ניתן גם להציב מספר משגרים בשטח, לכוונם למטרה, ולהפעילם בשלט רחוק או באמצעות מנגנון השהיה, ובכך למנוע חשיפה של המפעילים לאש נגדית. באופן כזה יכול הכוח התוקף לנוע מהר, להסתתר, לירות ולברוח למקומות מסתור אחרים. זהו יתרון שאינו קיים במקרה של סוללות תותחים רגילות, שתנועתם קשה יותר להסתרה.

למשל הפעילו צבאות ברית ורשה רקטות דוגמת FROG-7 לטווחים של עד 70 ק"מ, וגם כיום מיוצרות בעולם מערכות נשק כמו ה-Smerch הרוסי (לטווח של 70 ק"מ) או ה-WS-1B הסיני המתגאה בטווח של עד 180 ק"מ.

שלישית, נשק רקטי משמש לכיסוי מהיר וצפוף: משגר BM-21 רוסי, למשל, מסוגל לשגר 40 רקטות בקוטר 122 מ"מ תוך פחות מדקה. גודל של 12 משגרים, יוכל אם כן לשגר 480 רקטות על מטרה אחת, תוך פחות מדקה.

רביעית, נשק רקטי משמש צרכים ייחודיים. כך למשל, מיוצרות בעולם כמה מערכות נשק הכוללות רקטות כבדות מאוד, בעלות טווחי ירי קצרים (1–4 ק"מ) – לצורך פינוי שדות מוקשים.

חסרונותיו של הנשק הרקטי ראשית, כאמור, רקטות בדרך כלל מדויקות פחות מפגזי תותח.

יתרונותיו של הנשק הרקטי

הנשק הרקטי משמש בצבאות הסדירים לצרכים ייחודיים, ובשום צבא אינו מהווה את עמוד השדרה של הסיוע הארטילרי, שכן צבאות ממשיכים להישען גם כיום על תותחים נגררים או מתנייעים. מדוע אם כן מעדיף חזבאללה להשתמש דווקא בנשק רקטי?

ראשית, משגרי נשק רקטי פשוטים מאוד ליצור והפעלה. רקטה משוגרת מצינור – שאינו כבד, מחוזק או מחורק כקנה תותח. בניגוד לפגז תותח אין לה רתע, ועל כן אין צורך במנגנון מורכב לבלימת רתע, כפי שיש לקני תותחים. ניתן להרכיב צינורות ירי רבים על משאית, או על ג'יפ, וצינורות שיגור בודדים יכולים להינשא גם על גב בהמה או אף על גבו של חייל בודד.

שנית, הנשק הרקטי נותן כיסוי באש לטווחים ארוכים יותר מנשק ארטילרי סטנדרטי (רקטות לא מונחות, יעילות עד טווחים של כ-100 ק"מ בדרך כלל). כך

אמצעי לחימה רקטיים בזירת הלחימה – מאפיינים עיקריים

שם הרקטה	קליבר	אורך	משקל	משקל ראש הקרב	טווח מזערי-מרבי	סוג ראש הקרב	הערות
רקטות סיניות							
Type 63 (פאג'ר-1)	107 מ"מ	0.92-0.84 מ'	18.8 ק"ג	כ- 5 ק"ג (מוערך)	8,500 מ'	נפיץ, רסס,	רקטה סינית,
משפחת ה"גראד"							
משגר BM-21 בעל 40 קנים, וכן משגרים של 21, 36, קנים, ואף קנים בודדים נישאים.							
9M22U	122 מ"מ	3.226 מ'	66.2 ק"ג	19.4 ק"ג	1,500 מ' – 20,389 מ'	רסס, עשן, הצתה,	זוהי הרקטה הבסיסית, המקורית.
9M22M	122 מ"מ	2.870 מ'	66.0 ק"ג	18.4 ק"ג	1,500 – 20,000 מ'		
9M2B	122 מ"מ	1.905 מ'	45.8 ק"ג	19.4 ק"ג	2,500 – 10,800 מ'		בשימוש כוחות מיוחדים
9M217	122 מ"מ		70 ק"ג	25 ק"ג	30,000 מ'		דגמים חדישים
9M218	122 מ"מ		70 ק"ג	25 ק"ג	40,000 מ'		
9M521	122 מ"מ		70 ק"ג	21 ק"ג	37,500 מ'		
אורגאן BM 9P140							
משגר - רכב זיל 135 נושא 16 קנים							
9M27F	220 מ"מ	4.8-5.1 מ'	280 ק"ג	100 ק"ג	10,000 – 35,000 מ'	נפיץ, רסס, מצררים שונים.	יש מגוון של סוגי רקטות
משגרים איראניים שונים							
פאג'ר - 3	240 מ"מ	5.2 מ'	407 ק"ג	90 ק"ג	17,000 – 43,000 מ'		12 קנים על משאית
פאג'ר - 5	333 מ"מ	6.485 מ'	915 ק"ג	175 ק"ג	75,000 מ'		4 קנים, על משאית
פאלאק-1	240 מ"מ		111 ק"ג	50 ק"ג	10,000 מ'		4 קנים, על ג'יפ
פאלאק-2	333 מ"מ		255 ק"ג	120 ק"ג	10,800 מ'		קנה אחד, על ג'יפ
זלזאל-2	610 מ"מ	8.46 מ'	3,400 ק"ג	600 ק"ג	210,000 מ'		מסילה על משאית
נשק אפשרי בזירה							
WS-1	302 מ"מ	4.737 מ'	524 ק"ג	150 ק"ג	40,000 – 100,000 מ'		תוצרת סין,
WS-1B	302 מ"מ	6.375 מ'	725 ק"ג	150 ק"ג	60,000 – 180,000 מ'		תוצרת סין
BM 9A52 Smerch	300 מ"מ	7.6 מ'	800 ק"ג	120-130 ק"ג	20,000 – 70,000 מ' (יש גם 90,000 מ')	נפיץ, דלק אויר, מצררים שונים	משגר 12 קנים

מצב בו אזרחיה נפגעים בבתיהם מנשק אויב.

חישוב כזה חייבים לבצע, כאשר באים לשקול את עלות פיתוחה של מערכת ליירוט רקטות, וממנו לגזור את עלות יירוטה של רקטה בודדת. חישובים כאלה בדיוק שללו עד היום את רעיון פיתוחה של מערכת יירוט פגזי תותח, למשל. איש אינו חושב שכדאי להשקיע מאות מיליוני דולרים בפיתוח מערכת כזו. אולם כאשר הרקטות נורות על ערים ולחץ פוליטי מופעל על הנהגת המדינה – השיקול הזה לובש אופי שונה. השיקול הקר של הנזק הממוצע מרקטה בודדת נעלם כאשר אוכלוסיה נפגעת. מבחינת ההנהגה הפוליטית, עצם קיומה של אפשרות טכנולוגית, קלושה ככל שתהיה, ליירט רקטות – הוא גורם מכריע, שכן היא חשה שלא תוכל לעמוד בפני טענה שתושמע לעברה: "הייתם יכולים ולא עשיתם".

בכך, שוב, משפיע ירי הרקטות על החלטות פוליטיות וצבאיות כבדות משקל וכבדות כסף, שכן משיקולים כאלה בדיוק החלה מדינת ישראל לעסוק בפיתוח מערכת דוגמת ה"נאוטילוס" – מערכת ליירוט כימי שיעדה המוצהר היה יירוט רקטות ה"גראד" שנורו על ישובי הצפון.

מערכת הנאוטילוס לא התקדמה אל מעבר למערכת ניסוי כבדת משקל, ופיתוחה הופסק משיקולים כלכליים.

נראה שבעקבות הלחימה בצפון גדל הסיכוי שיושקעו כספים בפיתוח מערכת זו או מערכות אחרות, המיועדות לאותה מטרה. השיקול הטכני הטהור אינו מצדיק השקעות כאלה, אך כאשר מכניסים לחשבון גם שיקולים אחרים, ובעיקר השיקול הפוליטי – השקעות כאלה נראות לגיטימיות יותר.

האם כדאי לפתח אמצעים ליירוט רקטות?

כאמור לעיל, נשק רקטי אינו מדויק (רמת דיוק סבירה היא פיזור בטווח של בין 1%–1.5%). בטווחים קצרים יחסית, ניתן להפעילו נגד מטרות שטח מוגדרות, אולם בטווחים הגדולים יותר אין כל טעם לכוונו למטרות ספציפיות. מכאן נובע ייעודו העיקרי בלחימה הנוכחית – נשק טרור נגד מרכזי אוכלוסיה.

אמנם מנהיג חזבאללה, נסראללה, ניסה לטעון באחת מהצהרותיו שנמנע בכוונה מלשגר רקטות לעבר המפעלים הכימיים במפרץ חיפה, כדי למנוע הרג המוני, אך ברור כי הירי של חזבאללה מופנה בעיקר כנגד ריכוזי אוכלוסין. גם מדרום מופנות רקטות "קסאם" של חמאס לעבר ריכוזי אוכלוסין, מסיבות דומות. שימוש זה הוא שהפך את הנשק הרקטי לאיום אסטרטגי חמור שאין הממשלה יכולה להבליג עליו.

בשנים האחרונות נבחנה האפשרות ליירוט רקטות, בעיקר כתוצר לוואי של הרעיון של יירוט טילים בליסטיים בין יבשתיים, החל ממערכת ה-Sprint של ארה"ב בשנות ה-60, וכלה במערכת ה"חץ" הישראלית ובמערכות הגנה נגד טילים

בליסטיים המפותחות כיום בארה"ב. אולם יירוט רקטות ארטילריות הוא עניין מסובך ביותר. ראשית, משך מעופן של הרקטות קצר יחסית – כדקה – שתיים, לטווחים של 20-40 ק"מ. שנית, חתימתן נמוכה. מבחינת שטח חתך מכ"מי הן מהוות מטרות קטנות ביותר. לבעירת המנוע יש אמנם חתימה ניכרת, אולם המנוע פועל במשך שניות ספורות, ורוב זמן מעופן, הרקטות טסות במסלול בליסטי, ללא מנוע. שלישית – הן בדרך כלל משוגרות במטחים גדולים. יירוט מוצלח יחשב לכזה שפגע באחוז ניכר ביותר של המטח, ולתוקף תמיד תהיה יכולת להרוות את מערכות ההגנה של המתגונן במספרים גדולים יותר של רקטות.

בנוסף על כך, בנייתו כלכלי מחושב, הנזק הנגרם מרקטות אינו גדול. פיזורן הגדול באזור המטרה, מחד גיסא, ופיזור האלמנטים העשויים להיפגע בשטח הנפגע – מאידך גיסא, גורם לכך שהרוב המוחלט של הרקטות פוגעות בשטחים פתוחים מבלי לגרום כל נזק, ואילו חלקן הקטן יותר אכן פוגע ואף גורם להרג ופציעות. עובדה זו באה לביטוי גם בצפון הארץ. אולם לחישוב הקר אין ערך כאשר הנהגת מדינה עומדת בפני

האייתאללה, החזבאללה, וחסן נסראללה

אפרים קם

חזבאללה: ישראל המחישה שאי-אפשר לסמוך עוד על רתיעתה מפתחת חזית נוספת בלבנון ועל חששה מהפעלת מערך הרקטות שאיראן בנתה בשביל חזבאללה. נכון לעכשיו, שיגור הרקטות בהיקף עצום פגע בתושבי הצפון, אך לא סדק את חוסן החברה הישראלית. חלק ניכר ממאגר הרקטות נשחק, הן כתוצאה מפעולת צה"ל והן עקב השימוש בו, וחזבאללה הולך ונדהף מקו הגבול ויש סיכוי כי לא יוכל לשוב אליו.

בכל אלה יש בראש וראשונה פגיעה בחזבאללה, אולם יש בהם גם פגיעה באיראן. איראן ראתה בעוצמתו של חזבאללה, ובעיקר במערך הרקטות שלו ובהיערכותו על הגבול, מרכיב חשוב בכושר ההרתעה שלה כלפי ישראל. עד כה נרתעה ישראל, לדוגמה, מלהעניש את איראן על מעורבותה הגוברת בטרור הפלסטיני והלבנוני, בין השאר מחשש שאיראן תגיב בהפעלת הרקטות של חזבאללה נגד צפון ישראל. מרכיב הרתעה זה לא ייעלם, אולם אם תצליח ישראל לשמור על הישגי המבצע, תחול שחיקה בהרתעה האיראנית כלפיה, מכיוון שתצטמצם יכולת הפגיעה של חזבאללה בישראל. ופעולת צה"ל גם הוכיחה שיש גבול ליכולתה של איראן לסייע לבן טיפוחיה בעת מבחן: ישראל פוגעת קשה בחזבאללה, ואיראן נאלצת לעמוד מנגד ולסייע לו בעיקר בדיבורים ובניסיונות להעביר לו משלוחי נשק. אין זה מקרה שהמשטר האיראני מאיים בימים אלה על ישראל בתגובה קשה אם זו תתקוף

בינו ובינה מחלוקות בסוגיות מדיניות ומבצעיות. לחזבאללה יש מערכת שיקולים משלו, הקשורה במעמדו כגורם חשוב בזירה הלבנונית, והוא נתון גם להשפעתה של סוריה. לכן מותר להניח כי המהלך היה בראש וראשונה פרי החלטתה של הנהגת חזבאללה.

לחסן נסראללה היו סיבות טובות משלו לבצע את החטיפה. הוא הודיע חודשים מראש על כוונתו לבצעה, ואף ניסה לבצעה בעבר. גם העיתוי הנוכחי התאים מבחינתו למהלך כזה, כשצה"ל עסוק במבצע גדול ברצועת עזה, ובשיא עונת הנופש בצפון. לעומת זאת, קשה לראות את הרווח הגדול שאיראן היתה יכולה להפיק לעצמה מהפעולה: מאחר שהציפייה היתה, כנראה, שתגובת ישראל תהיה מוגבלת כבעבר, גם התועלת שבדחיית העיסוק בסוגיה הגרעינית האיראנית היתה צפויה להיות מוגבלת. מותר אפוא להניח, כי במקרה הנוכחי חזבאללה תיאם את החטיפה עם איראן, לפחות באורח כללי, וזו נתנה את ברכתה, אך לא הכתיבה את מהלכיו של הארגון.

בינתיים מגלה איראן סימני דאגה מהסתבכות המשבר והתמשכותו, וסיבותיה טובות. השלכות פעולת צה"ל על איראן יהיו תלויות במידה רבה בתוצאותיה ובהסדר העתידי שיושג בשטח. אולם אפשר להעריך כבר עתה שאם ישראל תשיג לפחות חלק מיעדי המבצע בלבנון, איראן עשויה לצאת נפגעת ממנו, מכמה בחינות. בעצם תגובתה חיזקה ישראל את כושר ההרתעה שלה כלפי

אין מקום לספק לגבי מעורבותה העמוקה של איראן בפעילותו של ארגון חזבאללה. איראן הקימה את הארגון, היא משמשת לו מקור השראה מרכזי, ורואה בו את הדוגמה המוצלחת ביותר ליצוא המהפכה האסלאמית. חזבאללה קשור באיראן בטבורו, לצד קשריו לסוריה. איראן מספקת לארגון את רוב אמצעי הלחימה שלו, ובראשם את עיקר מערך הרקטות שלו, ובצדם סיוע כספי בהיקף של עשרות מיליוני דולרים לשנה. איראן מאמנת את לוחמי חזבאללה, הן במחנות אימונים באיראן והן בלבנון, ומחזיקה בלבנון מאז 1982 יחידה של "משמרות המהפכה", שאנשיה משמשים גם יועצים צבאיים לארגון. הנהגת חזבאללה מקיימת קשר תדיר וישיר עם ראשי המשטר באיראן, מתייעצת עמם בנושאים עקרוניים ושוטפים ומתאמת את צעדיה איתם. לולא הסיוע הצבאי האיראני חזבאללה לא היה מעז להתגרות בישראל. איראן בונה את כוחו הצבאי של חזבאללה לא רק כדי לחזקו מול ישראל ובזירה הלבנונית, אלא גם כדי להשתמש ביכולותיו הצבאיות – ובעיקר במערך הרקטות שלו – לשם פגיעה בישראל משיקוליה שלה, אם תראה צורך בכך.

אף על פי כן, אין צורך לראות בחטיפת שני חיילי צה"ל, שהובילה להידרדרות הנוכחית בלבנון, פועל יוצא מיוזמתו של המשטר האיראני במגמה להסיט ממנו את הלחץ הבינלאומי בסוגיית חתירתו לנשק גרעיני. על אף הקרבה והזיקה לאיראן חזבאללה אינו בובה איראנית, ובעבר התגלו

את סוריה, אולם הוא נמנע מכל איום מפורש בתגובה לכתישתו של חזבאללה. יתכן אפוא שבעתיד יקדיש נסראללה מחשבה נוספת לשאלה עד כמה יוכל להסתמך על גיבויה של איראן בעת צרה.

הרווח היחידי בינתיים של איראן מהמשבר הנוכחי הוא הסטת תשומת הלב מהסוגיה הגרעינית האיראנית, כנראה לפרק זמן מוגבל. אולם כנגדו היא עשויה לצאת ניזוקה מבחינות נוספות. חזבאללה עשוי לצאת מוחלש בזירה הפוליטית הלבנונית. הביקורת הבינלאומית, האזורית והפנים-לבנונית כלפי התנהלותו של חזבאללה עשויה לדבוק גם באיראן. איראן עשויה להיתפס, יותר מבעבר, כגורם המלבה את הלהבות בלבנון, שיש צורך לבלום אותו

בהסדר עתידי כדי למנוע התלקחות מחודשת בזירה זו.

האם על ישראל לנצל את ההזדמנות הנוכחית ולהכות גם באיראן, כדי להרתיעה מלחזור ולשקם את חזבאללה ולהניעה לצמצם את מעורבותה בטרור הפלסטיני? יש להבחין בעניין זה בין שני סוגי פעולות. יש בלבנון יעדים איראניים – בעיקר אלה הקשורים ב"משמרות המהפכה" ובמאמצים איראניים לחזק ולחמש את חזבאללה. אלה יעדים לגיטימיים במסגרת הלחימה בחזבאללה, שמותר ונכון לפגוע בהם ככל שיהיו מוכרים. ספק אם איראן תודה בכך שייפגעו, מפני שהיא מכחישה מכל וכל את סיועה הצבאי לחזבאללה. סביר גם להניח שאיראן תעשה מאמץ עליון לשקם ולחמש

מחדש את הארגון ככל שתוכל, בעקבות הנזקים והאבדות שספג, וישראל תצטרך לעשות כל שביכולתה כדי לשבש מאמץ זה, בסיוע גורמים בינלאומיים.

לעומת זאת, תהיה זו שגיאה לנצל את ההזדמנות ולפגוע ביעדים באיראן עצמה. על ישראל להתמקד עתה בהשגת מטרות המבצע בלבנון. תקיפת כמה מטרות באיראן – בדומה לתקיפת מטרות בסוריה – לא תניע את שני המשטרים הללו לצמצם את קשריהם עם חזבאללה, ולשניהם יש גם יכולת להגיב כלפי ישראל, למשל, באמצעות טילים לטווחים של מאות קילומטרים. שעה שישראל בוחנת כיצד להגיע לסיום מוצלח של הלחימה בלבנון, אין היא צריכה לפתוח חזית נוספת באיראן או בסוריה.

הקונפליקט העדתי בלבנון ומעמדו העתידי של חזבאללה

איימן מנצור

"מלבד השיעים אין מישהו שיכול להגיד לך שהוא אוהב את חזבאללה". אלה דבריה של אזרחית לבנונית, נוצרייה, שנשאלה בראיון טלוויזיוני מה יחסו של הלבנוני הממוצע כלפי חזבאללה. זו מהותה של לבנון – גישה עדתית של אזרחיה כלפי כל ונושא ועניין. אין בלבנון עדה נאמנה לעקרונות דמוקרטיים אמיתיים, והצגת העימות הפנימי בין חזבאללה ובין החזית של ג'ונבלאט-הכוחות הלבנוניים-זרם אל-מסתקבל (העתיד) כעימות בין כוח פונדמנטליסטי לכוח דמוקרטי-ליברלי מנוגד לאופייה של לבנון. ההבדלים בזהותן של העדות וניגוד האינטרסים העצום ביניהן רק יחריפו כתוצאה מהמשבר הפנימי הלבנוני, ויתכן שהוא ייגרר למשבר פנימי אלים.

מנמקים את חטיפת החיילים כמהלך שמגן על לבנון ועל כבודה כחלק מהעולם הערבי-האסלאמי האנטי-מערבי, ואילו החלק האחר של לבנון רואה בפעולת חזבאללה התרסה נגד הממשלה ונגד הריבונות של מוסדות המדינה. בהתמשך הלחימה קיבלה האלימות המילולית בין הצדדים גוון יותר חריף, וכל צד איים להתחשבן עם יריבו אחרי שהעימות יסתיים.

חזבאללה מנהל כיום מאבק בלתי מתפשר על עצם קיומו, ועיקר חששו אינו מישראל. מנהיגי הארגון סבורים שלישראל אין יכולת להשמיד את חזבאללה, ותפיסתם זו נשענת על ההכרה שהארגון מושתת על מוטיבציה אידיאולוגית דתית יותר מאשר על תשתית פיזית, שניתנת לחיסול. הפחדים של חזבאללה נובעים מהזירה הפנימית ומפטרוניהם החיצוניים של הפלגים השונים. לכן מפנה הארגון חלק גדול מהתעמולה שלו

עוצמה רבה מדי. זה המקום לציין כי בניגוד לשאר הפלגים, זהות אנשי חזבאללה משלבת זהות עדתית עם להט דתי, הבא לידי ביטוי באידיאולוגיה החומייניסטית של הארגון, ושילוב זה מביא את הצדדים האחרים לשתף פעולה נגדו.

התפרצות האלימות בין ישראל לחזבאללה חידדה ביתר שאת את חילוקי הדעות הפנימיים בלבנון. חזבאללה ושותפיו

לבנון אדם מזהה את עצמו לא רק עם העדה, אלא גם עם הפלג בתוך העדה שאליה הוא משתייך. האינטרסים של כל פלג (ובעיקר האינטרסים של המנהיג) נקבעים על פי מיקומו במאזן הכוחות. מה שהביא אויבים מושבעים בעבר לאחד כוחות, כמו הכוחות הלבנוניים ותומכי משפחת ג'ונבלאט, היה אינטרס להחליש את הצד האחר, את חזבאללה, שלשיתם צבר

אינה מאפשרת להם ייצוג הולם בפרלמנט ביחס למספרם באוכלוסייה. הדוגמה ההפוכה היא זו של הנוצרים, מהווים כ-25% מהאוכלוסייה אך מחזיקים 50% מהמושבים בפרלמנט.

כוחם של אלה שרוצים בפירוק חזבאללה מנשקו מוגבל מאוד, ויישאר כזה אפילו ירצו להשתמש בצבא הלבנוני (בנוסף לכוח הרב-לאומי, שיתכן ויתפרס באזור). כפועל יוצא מכך, ועל אף הפגיעה הקשה בכוחו כתוצאה מפעולת צה"ל, ימשיך חזבאללה להציב מכשול קשה מאוד לאלה הרוצים בהיעלמותו כמדינה בתוך מדינה. רטוריקה ביקורתית חריפה היא שתעשה אפוא את הכותרות בלבנון ביום שלאחר הפסקת האש. ההיסטוריה מראה כי רטוריקה חריפה היא מתכון להתנגשות חזיתית במזרח התיכון. סף הרגישות הנמוך (כפי שהשתקף בסוגיית הופעתו של נסראללה בתוכנית הסאטירה של ערוץ הטלוויזיה LBC הנוצרי וההתפרצות האלימה של הרחוב השיעי כתוצאה מכך) והאינטרסים העדתיים המנוגדים יחוללו מצב של רתיחה פנימית עצומה, שיתכן ותגלוש לאלימות ואף למלחמת אזרחים נוספת.

אי-אפשר לצפות כמה זמן תימשך הידרדרות כזאת, אם בכלל, אך המבנה הרב עדתי של לבנון והתפיסות המנוגדות של המחנות אינם מותירים סיכוי רב להשכנת שקט פנימי, על אף מעורבותה של המערכת הבין-לאומית. לפיכך יש להתייחס ברצינות לאופציה שפירוק חזבאללה מנשקו, גם אם יתבצע בכוח הזרוע, לא יעבור בצורה מהירה וחלקה. תהליך כזה, הכרוך במאמצים מדיניים וצבאיים קשים מאוד, טומן בחובו גם הקזת דם פנימית שסביר להניח כי תגלוש גם לעברה של ישראל.

ג'ונבלאט כבר הצהיר, כי הוא מתנגד לכל הפסקת אש שלא תביא לפירוק נשקו של חזבאללה. יתר על כן, המחנה הזה ימשיך לבקר את חזבאללה על רקע היותו שליח של האיראנים, הממשיכים לתמוך בו, רואים בו את השתקפותה המוצלחת של המהפכה האסלאמית, ובמנהיגו, נסראללה, "יורש דמו הבורע של ח'ומייני".

אלא שלקבוצות הלבנוניות הרוצות בפירוק חזבאללה מנשקו צפוי מאבק לא פשוט, בלשון המעטה. כפי שמסתמן כיום, מתנגדי חזבאללה יואשמו על ידי מנהיגי הארגון השיעי שהם פועלים בניגוד

פנימה ומציג את עצמו ככוח המגן העיקרי של לבנון (הדגל הלבנוני נראה יותר ויותר בסרטוני התעמולה של "אל-מנאר"). אלה מבין דוברי הארגון שמתראיינים מרבים להדגיש בתשובה לכל שאלה את עניין "האחדות הלאומית" המתבקשת בעת כה רגישה מבחינתם, ומבקשים לדחות לימים שאחרי העימות את ההתמודדות עם השאלות על הריבונות והלגיטימציה לקיומו של הארגון כארגון טרנס-לאומי בתוך מדינה לאומית. ראוי להדגיש גם כי בכירי הארגון רואים בהתנהגותם של מתנגדיהם בגידה, אך הם מעדיפים לדחות את העימות איתם

פירוק חזבאללה מנשקו, גם אם יתבצע בכוח הזרוע, לא יעבור בצורה מהירה וחלקה. תהליך כזה, הכרוך במאמצים מדיניים וצבאיים, טומן בחובו גם הקזת דם פנימית שסביר להניח כי תגלוש גם לעברה של ישראל

לאינטרסים של האומה הערבית בכלל ושל לבנון בפרט. חזבאללה ותומכיו בעדות אחרות יטענו, כי המחנה הנגדי הוא מחנה של בוגדים, בגלל קשריהם ההדוקים עם האמריקאים, שממשיכים לתמוך בישראל. הטענה של מתנגדי חזבאללה כי הם הרוב בלבנון תיתקל בטיעון הנגדי, בנוסח: אף שהם הרוב בפרלמנט, הם אינם הרוב בעם. טיעון זה מתבסס על העובדה שיותר מ-40% מהלבנונים הם שיעים, ורובם המוחלט תומך בחזבאללה. ומלבד השיעים יש להביא בחשבון התומכים בחזבאללה גם את תומכיהם של אותם מנהיגים מקומיים אשר לא קיבלו ייצוג בפרלמנט. הטיעון של חזבאללה ותומכיו יקבל נפח עוד יותר מוחשי כאשר יתפתח הדיון הצפוי על שיטת הבחירות הנהוגה בלבנון. לדעתם של השיעים, שיטת הבחירות הקיימת

לתקופה יותר נוחה, כשישראל לא תפגיז עוד את מעוזיהם.

סיום העימות הנוכחי לא ישכין שקט בזירה הפנימית. גם הסכמה להפסקת אש בין ישראל לממשלה הלבנונית לא תגרום לחזבאללה לעשות חשבון נפש על ההרס הרב שהסב ללבנון ולא תביאו לפירוק עצמי מנשק. חזבאללה ימשיך כנראה באותו קו הסברתי – החטיפה נועדה להביא לשחרורם של סמיר קונטאר, נסים נסר ויחיא סקאף (שאפילו לא נמצא בחזקת ישראל ולא ידוע מה עלה בגורלו), וההתקפה הישראלית נועדה "לשבור את ההתנגדות" ולגרור את לבנון לתוך מעגל ההשפעה המערבית.

הצד שמנגד, ובמיוחד וליד ג'ונבלאט ומנהיגי הכוחות הלבנוניים סמיר ג'עג'ע, צפוי להגביר את ביקורתו על חזבאללה ועל קיומו כישות עצמאית בתוך מדינה ריבונית.

חזבאללה ביום שאחרי – גרילה, טרור ומלחמה תודעתית

יורם שוייצר

הניסיון להעריך את מצבו של חזבאללה לאחר שוך הקרבות תלוי במידה רבה בתוצאות המערכה שמנהלת נגדו מדינת ישראל, ואלה עדיין אינן ידועות. על אף מגבלה זו אפשר בכל זאת להצביע כיום על יעדים מרכזיים אחדים שמנהיגי חזבאללה יבקשו להשיג, לפחות בטווח הקצר. הזירה העיקרית שבה ייבחנו תוצאותיה של הלחימה בין ישראל לחזבאללה היא הפוליטית, אך מאמר זה יעסוק בעיקר בניסיון להעריך את פעולותיו הצפויות הקרובות של חזבאללה בתחום הצבאי-טרוריסטי ובתחום התודעתי תעמולתי. לא יהיה זה נועז מדי להעריך, כי חזבאללה יבקש להשיג את היעדים האלה ללא קשר לתוצאות "האובייקטיביות" של הלחימה, תוך כדי עמעום ההרג וההרס שנגרמו בעטייה של ההתקפה שביצעו נגד ישראל ב-11 ביולי. נסראללה, כדרכו, צפוי לנסות ולהפוך בכישרונו הרטורי את מכאובי המכות שספגו ארגונו ולבנות כולה להישג צבאי וערכי מרשים וחסר תקדים מול הצבא הישראלי.

צבאיות נוספות, או למצער לשמר בידי את אלה שלא נפגעו. מיקוד הניסיונות בהגבלת כוחו הצבאי-קונבנציונאלי של חזבאללה עלול להסיט את מוקד פעילותו לתחום הטרור. הכוונה והפעלת טרור הן מטבען פעולות חשאיות ופחות ניתנות להוכחה ולהטלת אחריות פומבית על תומכיהן ומבצעהן. לכן צפוי כי חזבאללה ימשיך לטפח ולנצל, ואולי אף ביתר שאת בעקבות העימות האחרון, את קשריו עם ארגוני טרור ורשתות טרור פלסטיניות וחוליות בודדות של ערבים ישראלים, במטרה לפגוע בישראל ולשמר בידי ובידי פטרונים האיראנים יכולת להשפיע ולסכל מהלכים מדיניים בעתיד. לרשות חזבאללה עומדת גם אופציה של פעילות טרור בחו"ל נגד יעדים ישראליים ואחרים, באמצעות מנגנון ייעודי אשר התמחה בפעולות כאלה ואשר תשתיתו פרוסה במדינות שונות בעולם. גוף זה לא ייצע בשנים האחרונות פיגועים בחו"ל,

עוצמתו וייחודו. עם זאת, המרכיב הצבאי-טרוריסטי של הארגון הוא שהעניק לו את עיקר פרסומו והשפיע רבות על ביסוס מעמדו הנוכחי בלבנון. במישור זה פועל הארגון בשתי זרועות מרכזיות: האחת עוסקות בלוחמה קונבנציונאלית סמי-צבאית ובלוחמת גרילה, והשנייה מתמקדת בהפעלה ובהכוונה של טרור. בתחום הצבאי "הקונבנציונאלי" ולוחמת הגרילה אפשר לצפות כי הארגון יפעל ככל יכולתו לצמצום נזקי המלחמה, ואפילו ייאלץ לוותר על מוצביו בדרום לבנון, ברור כי הוא ינסה לתמרן את הלחצים שיופעלו עליו כדי לשמור על מעמדו ככוח צבאי עצמאי ובוודאי ינסה להשהות כל ניסיון לפרקו לאלתר מנשקו. אם יצליח לשמר את מעמדו הייחודי כמיליציה החמושה היחידה בלבנון, הוא ישאף בוודאי להצטייד מחדש, בסיוע איראן וסוריה, בכלי נשק אסטרטגיים כדוגמת טילים לטווח בינוני וארוך ויכולות

ל אף ההישג הטקטי שזכה בו עם חטיפת החיילים הישראלים נכשל חזבאללה אסטרטגית בהערכת-חסר לגבי עוצמתה, עומקה ועיתויה של התגובה הישראלית. כתוצאה בנייים של המתקפה הישראלית ברור כבר עתה כי הארגון שילם מחיר גבוה בחיי לוחמיו, בתשתית הצבאית והאזרחית של תומכיו בדרום לבנון, בהרס מפקדתו ובפגיעה קשה במרכזי התנועה בבירות ובבעל-בק ובמרכזי התשתית האזרחית של תומכיו. גם דימויו הציבורי של נסראללה, המנהיג הכריזמטי שזכה להערכת יכולותיו וכישוריו, לעתים הערכת-יתר, נפגם או לכל הפחות נסדק. לאישיותו של נסראללה ולמעמדו אחרי המלחמה תהיה השפעה רבה על דרך התנהלותו של הארגון בעתיד.

חזבאללה הוא, כידוע, ארגון רב פנים בעל מוסדות דתיים, חברתיים, פוליטיים וצבאיים, וכולם ביחד מהווים את מקור

בעיקר בשל החלטה משותפת של חזבאללה ואיראן להימנע מכך באווירה הבלתי סובלנית כלפי טרור בינלאומי לאחר ה-11 בספטמבר 2001 וכן בשל יכולתם לקדם את האינטרסים שלהם מול ישראל בגבולותיה. עם זאת נראה כי לא יקשה על הארגון להפעיל מחדש טרור במידת הצורך. בידי חזבאללה אופציה נוספת לביצוע פעולות טרור בחו"ל, שתרחיק ממנו עדות מפלילה, באמצעות הפעלת גורמים פלסטיניים כדוגמת הג'יהאד האסלאמי או מחתרות

מה שנראה ממבט ראשון כמניעת השתקמותו הצבאית-טרוריסטית של חזבאללה עשוי להתגלות כבעל חשיבות החורגת מהסכסוך הישראלי-לבנוני, ועלולות להיות לו השלכות אזוריות חמורות, ואף מעבר לכך.

אסלאמיות זרות אשר נהנו בעבר מתמיכתו ומתמיכת איראן.

תחום מרכזי שבו התמחה חזבאללה, ובעיקר מנהיגו נסראללה, הוא הלוחמה הפסיכולוגית. מרכיב זה באסטרטגיית הפעולה של הארגון משמש לו מכפיל כוח, וחזבאללה עושה בו שימוש מושכל לחיזוק דימוי העוצמה שלו ולהצגת מגבלותיו וכישלונותיו כהישגים. הופעותיו המלוטשות והמתוזמנות בקפידה של נסראללה בערוצי התקשורת השונים, הערביים והמערביים, והשימוש שעשה בתחנת השידור של הארגון, אל-מנאר, הם דוגמה מוחשית נוספת לחשיבות שהוא מייחס לתקשורת וללוחמה הפסיכולוגית ככלי בעיצוב התודעה

הציבורית לגבי תוצאות הלחימה של חזבאללה. אין ספק כי היא תמשיך לשמש אותו ותתפוס מקום חשוב במהלכי הארגון גם לאחר הפסקת האש. אם ישרוד צפוי נסראללה להציג בפני קהלי היעד החשובים לו בלבנון ובעולם הערבי והמוסלמי כיצד יצא חזבאללה מנצח ממערכה זו. הוא צפוי להבהיר לקהל שומעיו כי לחימת ארגונו נעשתה בשמה של לבנון וכדי להגן עליה מפני התוקפנות הישראלית, ולהתעלם מהעובדה כי לא זכה לגיבוי ממשלתי או ציבורי למעשיו.

נסראללה יבליע את המניעים האישיים שהובילו לחטיפה, בשל רצונו בהישג טקטי יוקרתי שנועד לחזק את דימויו כמנהיג אמין, שמילתו היא כבוד, ויטיל על ישראל את

האחריות לתוצאותיה ההרסניות, הניכרות בכל חלקי לבנון ושנזקיה ארוכי הטווח עדיין לא נאמדו. במקביל הוא צפוי להבליט את לחימת ארגונו בחיילי צה"ל ואת פגיעתו בהם – שביית חייליו ומניעת שחרורם בכוח ללא תמורה, גם אם לא יקבל את המחיר שדרש תמורתם. הוא יציג את הפגיעות הקשות בלב העורף הישראלי – את הצלחת ארגונו לגרום לבריחתם של מאות אלפי אזרחים ישראלים המתגוררים ביישובים בצפון ישראל ואת הנזק הכבד לכלכלת ישראל – כדרך הנכונה להתמודד עם ישראל. נסראללה, השואף להנהיג בעתיד את לבנון ורואה עצמו כחלק ממאבק אסלאמי החורג מגבולות הלאומיות הלבנוניות, צפוי

לנהל מערכת תעמולה אשר תציג את הארגון כמופת לחימה עיקשת ומודל לחיקוי לכל לוחמי האסלאם בעולם. במסגרת זו יפאר את נחישותם של לוחמיו, המוכנים להקריב את עצמם במיטב מסורת ההקרבה העצמית למען האל, האיסתישהאד, שהפכה מאז הציג אותה חזבאללה לראשונה, בראשית שנות השמונים, לדפוס הפעולה המוכר של הג'יהאדיסטים ברחבי העולם.

על יכולתו של חזבאללה להציג את המערכה כניצחון ולהתוות את המשך דרכו של הארגון בעתיד ישפיעו במידה רבה התפתחות המערכה, משכה ותוצאותיה ובעיקר ההישרדות של הנהגה הנוכחית של הארגון, בראשות נסראללה ומפקדיו הצבאיים הבכירים ובהם רמטכ"ל הארגון עימאד מע'ניה וחבורת מרעיו, מוותיקי מערכת הטרור שניהל הארגון בשנות השמונים והתשעים. אם אכן יהיה זה נסראללה שיסכם את המערכה מטעם חזבאללה ויווט אותו בסבך הבעיות הפוליטיות הפנימיות והלחצים הבינלאומיים להגביל את כוחו, הוא צפוי לעמוד למבחן חשוב למנהיגותו. מנגד עומדת למבחן גם יכולתו של המערב, בסיוען של מדינות ערביות פרגמטיות, להתמודד עם ארגון טרור הנתמך על ידי מדינות תומכות טרור, שלפחות כלפי אחת מהן מופנה כיום מאמץ בינלאומי כדי למנוע ממנה לפתח נשק גרעיני.

מה שנראה ממבט ראשון כמניעת השתקמותו הצבאית-טרוריסטית של חזבאללה עשוי להתגלות כבעל חשיבות החורגת מהסכסוך הישראלי-לבנוני, ועלולות להיות לו השלכות אזוריות חמורות, ואף מעבר לכך.

מלחמת "עד כאן": ארצות-הברית לקראת מהלך מסובך

רוני ברט

למן פרוץ המשבר בלבנון היתה עמדתה של ארצות-הברית פשוטה: האחריות הישירה למשבר רובצת על חזבאללה, והעקיפה – על סוריה ואירן; אין טעם בהפסקת אש כ"פתרון זמני" מפני שהיא רק תחזיר את הסטטוס קוו הקודם בלא לטפל ב"גורמי השורש" למשבר; הפסקת אש צריכה להתבסס על יישום החלטת מועצת הביטחון 1559, שבמסגרתה יפורק חזבאללה מנשקו וצבא לבנון, בגיבוי כוח בינלאומי חדש, יתפרס בדרום לבנון ויאכוף שם את ריבונותה של ממשלת לבנון; על ישראל לעשות את המרב כדי להימנע מפגיעה באזרחים חפים מפשע ובתשתיות אזרחיות, להימנע מערעור ממשלת לבנון הדמוקרטית וה"שברירית", ולאפשר סיוע הומניטארי.

עמדה זו נובעת לא רק מתמיכתו הבסיסית של הממשל בישראל. מבחינת האמריקאים המשבר בלבנון נתפס קודם כל בהקשר של שני המאמצים העיקריים במדיניותם, הקשורים זה בזה: המאבק בטרור והכלתה של איראן. חזבאללה מוגדר על ידי ארצות-הברית כארגון טרור ונתפס כשלוחה של איראן, ולכן הוא מהווה איום משולב. בשנה האחרונה חזבאללה לא רק הטיל וטו על מימוש החלטה 1559, אלא אף פעל לעידוד חמאס וארגונים אחרים כדי להסלים את הסכסוך הישראלי-פלסטיני. יתר על כן, עיתוי החטיפה נחשד כתואם את האינטרס של איראן בהסטת תשומת הלב הבינלאומית מהטיפול בתוכניתה הגרעינית. לכן אין זה מפתיע כי בעיני ארצות-הברית הטיפול בחזבאללה בנקודת זמן זו צריך להיות קודם כל, מהותית ובוודאי כרונולוגית, צבאי. מכיוון שכך, לא רק שאין הצדקה להגביל את מאמץ הלחימה הישראלי, אלא יש אף לעודדו. האמריקאים אינם רואים במשבר הזה בעיה הדורשת פתרון מיידי בטווח הקצר, אלא גם "הזדמנות להתפכחות" ולפגיעה פיזית בכוחו של גוש הטרור (איראן, סוריה, חזבאללה, חמאס). מדובר ב"צירי לידה של מזרח תיכון חדש".

להגיע להפסקת אש עם ארגון טרור? עם האצת התהליך הדיפלומטי הקוהרנטיות של העמדה האמריקאית עומדת ככל הנראה להיפרם. הנקודה הבעייתית בה, היא ההתייחסות לממשלת לבנון. ממשל בוש רואה בממשלת לבנון, שהורכבה על ידי הפרלמנט שנבחר לאחר פינוי הצבא הסורי, דוגמה חיובית להצלחתו של מאמץ הדמוקרטיזציה במזרח התיכון. (לא בטוח שראייה זו מוצדקת. סילוק הצבא

השבוע הראשון של המשבר, כדי להביא להפסקת אש. אין הצדקה לתדהמה זו. הממשל הזה כבר הוכיח בעבר שכאשר פוקעת סבלנותו הוא מעדיף לא לדבר עם "עבריינים" בינלאומיים מועדים, כגון יאסר ערפאת או סדאם חוסיין. לצפות מממשל בוש לנהל משא ומתן – ולו עקיף – עם חזבאללה זה כמו לצפות למשא ומתן עם אל-קאעידה. על כגון דא אמר נציג ארצות-הברית באו"ם, ג'ון בולטון: "איך אפשר

מ דלן אולברייט (שרת החוץ בממשל קלינטון 1997 – 2001) "נדהמה" מכך שמזכירת המדינה קונדוליסה רייס לא יצאה למזרח התיכון כבר בסוף

1 יש להניח כי ארצות-הברית מצפה מישראל להפגין נחישות לפחות כמו זו המופגנת בעיראק ובאפגניסטן. אם המבצע הצבאי יסתיים ללא פגיעה משמעותית בכוחו של חזבאללה, שתקיפה לא-אווירית היתה יכולה להשיג, כל תופתע ישראל מאכזבה אמריקאית.

ואיראן במשבר והמובילה את הפעילות המדינית הערבית. כדי להמתיק את הגלולה ולבנות את מעמדה של הממשלה סביר מאוד שארצות-הברית תסכים לכלול את חוות שבעא והאסירים הלבנונים כמרכיבים בהסדר הכללי. החלטה חדשה של מועצת הביטחון תנוסח כך שתעניק לגיטימציה ציבורית בתוך לבנון לנקיטת הצעדים המתחייבים. לעומת זאת, הממשל יותיר את המגעים הישירים עם דמשק לטיפולם של

תוכל להתקדם לקראת יציבות וריבונות עם חזבאללה, התבדתה.

על רקע זה עומדת ארצות-הברית בפני מהלך מסובך. מצד אחד, בוש הצהיר ש"זה חיוני שממשלת סניורה תשרוד את המשבר הזה", ורייס אמרה ש"סיום האלימות צריך לדחוף קדימה את הריבונות של לבנון". מצד שני, הממשל אינו רואה פתרון למשבר ללא יישום החלטה 1559; יישום ההחלטה מחייב הסכמה של ממשלת לבנון; הסכמה

הסורי הוא יותר עניין של ריבונות ופחות של דמוקרטיה; ותוצאות הבחירות על פי המפתח העדתי האנכרוניסטי המשוריין בחוקה אינן מייצגות באופן דמוקרטי את אוכלוסיית לבנון, בעיקר בגלל אפליית השיעים). ארצות-הברית תמכה בממשלה בראשות פואד סניורה וקיוותה שממשלה זו אכן תיישם בהדרגה את החלטה 1559 ותאכוף את ריבונותה גם בדרום לבנון. במסגרת גישה זו הסכים הממשל בשתיקה להשתתפותו של חזבאללה בממשלה, אף שהוגדר על ידי האמריקאים כארגון טרור. לארצות-הברית היו שתי תקוות: ראשית, שבהעדר נוכחות צבאית סורית הממשלה תתחזק עם הזמן וחזבאללה ייחלש; שנית, שהשתתפות בממשלה דמוקרטית תמתן את חזבאללה. (תקווה זו היא נדבך חדש יחסית בהשקפה האמריקאית על יתרונותיה של הדמוקרטיה: כפי שדמוקרטיזציה של מדינה תורמת להפיכתה לשוחרת שלום, כך השתתפותו של ארגון טרור בתהליך דמוקרטי תורמת למיתונו). תקווה זו באה לידי ביטוי בהצהרות אמריקאיות חוזרות ונשנות בשנה האחרונה, ובשבועיים האחרונים, ש"רגל אחת בטרור ורגל שנייה בפוליטיקה איננו מצב שיכול להימשך לאורך זמן".

יתכן מאוד שמעמדו הפוליטי-פנימי של חזבאללה נחלש, אולם אפילו כך הדבר, לא היתה לכך השלכה נראית לעין על התנהלותו האזורית. קשריו עם איראן וסוריה לא נחלשו, מעורבותו בסכסוך הישראלי-פלסטיני גברה, התנגדותו להחלטה 1559 בלמה את יישומה, ופעולת החטיפה מוכיחה כמובן שתעוזתו ושאיפותיו לא נשחקו. התקווה האמריקאית, שממשלת לבנון

ארצות-הברית תצטרך לעמול קשה ובתחכום כדי למצוא את התמהיל הנכון של פיתויים ולחצים שיגרמו לממשלת לבנון לקבל את ההסדר הבינלאומי המתגבש

ערב הסעודית והאיחוד האירופאי, ויתנגד לכל מהלך שיתגמל את סוריה ו/או יסייע לה לצל את המשבר כדי "לחזור ללבנון". אם סוריה וחזבאללה יבלמו שיתוף פעולה של ממשלת לבנון עם הקהילה הבינלאומית, יתכן שהאמריקאים יאלצו לרמוז (בתיאום עם ישראל) שמעגל התקיפות יורחב גם לעבר מטרות תשתית לאומיות ומטרות סוריות.

ארצות-הברית תצטרך לעמול קשה ובתחכום כדי למצוא את התמהיל הנכון של פיתויים ולחצים שיגרמו לממשלת לבנון לקבל את ההסדר הבינלאומי המתגבש. אלא שהאמריקאים גם מעוניינים שהממשלה תחזיק מעמד ואף תתחזק על חשבון חזבאללה. ספק אם מהלך מסובך כזה יצליח לפני החרפה צבאית ניכרת.

זו כרוכה בעימות פוליטי עם חזבאללה; והעימות עלול להביא לנפילת הממשלה ו/או למלחמת אזרחים. מאז פרוץ המשבר הביעה ארצות-הברית רק תמיכה בממשלת לבנון. עם האצת התהליך המדיני היא תיאלץ גם ללחוץ עליה, והלחץ עלול להביא לנפילתה. בעיה מסובכת, אולי אף ללא מוצא.

כדי להגביר את נחישותה של ממשלת לבנון לממש את ריבונותה (דיבורים של מנהיגים לבנונים בכיוון זה לא תורגמו עד כה להחלטות רשמיות מחייבות), על ארצות-הברית לחזק את הגורמים ה"פטריוטיים" בלבנון ולהחליש את תומכי חזבאללה וסוריה. יש להניח שיואצו מגעים ישירים עם אישים דרוזים ונוצרים במקביל לקשר השוטף עם ראש הממשלה הסוני. כן יעבוד הממשל בתיאום עם מדינות ערב בראשות ערב הסעודית, המאשימה את חזבאללה

תגובות בעולם הערבי: טשטוש הקווים המסורתיים

אמילי לנדאו

אחד ההיבטים המעניינים במערכה בין חזבאללה לישראל נוגע לעמדתן של מדינות ערב ביחס להתפתחויות. בצעד חריג יצאו מצרים וירדן מיד עם היוודע דבר החטיפה של חיילי צה"ל בגבול הצפון בפומבי נגד פעולת חזבאללה, שאותה הגדירו כבלתי הולמת וחסרת אחריות. שר החוץ הסעודי הצטרף לביקורת הנוקבת והוסיף שפעולות חזבאללה הן הרפתקה לא מחושבת, המחזירה את האזור שנים אחורה, ומהוות סיכון לעולם הערבי "מבלי לקבל את אישור השלטון המרכזי ומבלי תיאום עם מדינות ערב". עמדות אלה הובעו גם במסגרת כינוס חירום של הליגה הערבית, שהתקיים ארבעה ימים לאחר ההתקפה של חזבאללה, ובו דנו בהתפתחויות בצפון. בכינוס נחשפה המחלוקת הקיימת בעולם הערבי כלפי חזבאללה, כאשר מול המדינות המתונות התייצבה סוריה כתומכת העיקרית בארגון בקרב מדינות ערב.

בכך הן חושפות חילוקי דעות סביב נושא שבדרך כלל היה קל ליצור סביבו קונסנסוס רחב. יתר על כן, אמירות אלה קוראות תיגר על עמדות מושרשות היטב בציבור הערבי, ומחדדות את הפערים בין הממשלות לאזרחים.

את ההסבר לתגובות החריגות של שלוש המדינות יש לחפש בהקשר האזורי הרחב יותר. למעשה משקפות ההצהרות בגנות חזבאללה את תסכולן של המדינות המתונות לא רק מסכנות האסלאם הקיצוני, אלא גם, ואולי בעיקר, מפעילותה של איראן במרחב, ומהניסיונות שלה לחזק את מעמדה במזרח התיכון באמצעות תוכניתה הגרעינית. שלוש המדינות שגינו את חזבאללה הן המדינות המודאגות ביותר מפעילותה הגרעינית של איראן, אך בהקשר הישיר של איראן קשה להן לומר את הדברים בצורה מפורשת.

להגיע לארה"ב לשיחות עם הנשיא בוש ועם שרת החוץ קונדוליסה רייס. האם אנחנו עדים לדינמיקה חדשה באזור, שמאופיינת בקווי שבר פומביים חדשים בתוך העולם הערבי?

ע לרקע העמדות נגד חזבאללה שמענו בשבוע הראשון ללחימה את דובר משרד החוץ האמריקאי אומר, כי המדינות שמתחו ביקורת על הארגון – קרי: מצרים, ירדן וסעודיה – עתידות

למעשה משקפות ההצהרות בגנות חזבאללה את תסכולן של המדינות המתונות לא רק מסכנות האסלאם הקיצוני, אלא גם, ואולי בעיקר, מפעילותה של איראן במרחב, ומהניסיונות שלה לחזק את מעמדה במזרח התיכון באמצעות תוכניתה הגרעינית

עמדתן של שלוש המדינות בסוגיה זו היא משמעותית והיא משקפת נכונות מצדן לצאת באופן חד-משמעי, ופומבי, מהתבנית המקובלת של גינוי אוטומטי לישראל כל אימת שזו נלחמת עם גורם ערבי כלשהו.

לשחק תפקיד חשוב בהפעלת לחץ על המדינות התומכות בחזבאללה: סוריה ואיראן. כמה ימים אחר-כך התבשרנו כי מלך סעודיה שוחח עם נשיא איראן על המצב בלבנון, וכי שר החוץ הסעודי עתיד

וגלויה – הן בשל חששן האמיתי ממדינה זו, והן בשל הנורמה המקשה עליהן לדבר בגנות תוכניתה הגרעינית של איראן כל עוד אין התגייסות נחושה נגד ישראל (הנתפסת כמדינה גרעינית).

במשבר הנוכחי הפעילות התוקפנית של חזבאללה בשטחה הריבוני של ישראל, וללא כל התגרות מצדה, העמידה אותו כגורם שקל יחסית לגנות אותו ולגרוף רווח כפול. מדינות ערב הצליחו להעביר הן מסר ישיר לחזבאללה – ארגון המסמל את האיום שמהווים גורמים אסלאמיים קיצוניים – והן מסר עקיף לאיראן, התומכת בחזבאללה. חשוב להדגיש כי

משהו ביניהם – מה שאנחנו רואים בבירור הוא שקיים קשר בין חזבאללה לאיראן מבחינת הדימוי של שניהם בעיני מדינות אחרות: כגורמים שמטלטלים ומסכנים את היציבות במזרח התיכון. ותמיכתה המפורשת והפומבית של איראן בפעולות הנוכחיות של חזבאללה רק מחזקת את החשש והתסכול מול פעולות הארגון. אין ספק כי העמדה שביטאו שלוש המדינות היא גם שברירית. מובארכ הכחיש בימים האחרונים את הפרסומים בתקשורת הישראלית על חזית מצרית-ירדנית-סעודית נגד חזבאללה, וכן דחה את ביקורה הרשמי של שרת החוץ רייס בקהיר במטרה לגייס

בשל ההקשר האזורי הרחב יותר שבו נאמרו הדברים של שלוש המדינות, העמדה שהן מביעות נגד חזבאללה חשובה ובעלת פוטנציאל להוות בסיס להתחזקות הקולות המתונים במזרח התיכון

בעמדה שנקטו באשר לפעילותו הצבאית של הארגון נזהרו המדינות במיוחד שלא להטיח האשמות ישירות כלפי איראן, אלא העבירו את המסר במשתמע. מבלי להיכנס לשאלת אופיו המדויק של הקשר בין איראן לחזבאללה – אם מדובר בארגון שהוא בובה של מדינה, או לחלופין בארגון שמונע הרבה יותר משיקולים פנים-לבנוניים, או

את מדינות ערב המתונות מול איראן וסוריה, בטענה שלא נוח למצרים לארח את רייס על רקע הפצצות צה"ל בביירות. במפגש של המשלחת הסעודית עם הנשיא בוש ושרת החוץ רייס בושינגטון הסתייגו פקידים סעודים מפעילות שתיצור רושם ברור כי סעודיה פועלת כשליחה של ארה"ב. ההתנהלות הזאת מדגימה כי אחדות עמדתן

בנושא עלולה להשתנות בקלות.

עם זאת, בשל ההקשר האזורי הרחב יותר שבו נאמרו הדברים של שלוש המדינות, העמדה שהן מביעות נגד חזבאללה חשובה ובעלת פוטנציאל להוות בסיס להתחזקות הקולות המתונים במזרח התיכון. אפשר לצרף את ההתבטאויות הנוכחיות למאמצי התיווך החשובים של מצרים בהקשר הישראלי-פלסטיני בשנתיים האחרונות – מאמצים שהחלו לפחות שנה לפני ביצוע תוכנית ההתנתקות ונמשכים עד עצם ימים אלה במגעים סביב התנאים לשחרורו של החייל החטוף גלעד שליט.

אין ספק שקיים אינטרס משותף בין ישראל ובין מדינות ערביות מתונות באשר לשאיפות האזוריות של איראן ולסכנה של אסלאם קיצוני הפועל במרחב – אם בתמיכת איראן ואם לאו. חשוב להכיר בכך שבמונחים אלה נוצרה כאן הזדמנות מדינית נדירה – מעין חלון הזדמנות צר, שנפתח תוך כדי המשבר הנוכחי. אף על פי כן, עדיין לא נעלמה שורה ארוכה של נושאים המפרידים בין ישראל ובין מדינות ערב, וכדי להדגיש את המשותף ולבנות עליו במסגרת יחסי המדינות בהמשך הדרך, יש לפעול בתבונה. לא רצוי להקשות עוד יותר על הממשלים שמאמצים עמדות שאינן פופולאריות בכך שמעמידים אותן במצב של בחירה בין ישראל וארה"ב ובין האינטרס הערבי.

הסדרים אפשריים לסיומה של המלחמה בצפון

שלמה ברום

חזבאללה. לפיכך תיאלץ ישראל להסתפק ביעדים יותר מוגבלים.

יהיה צורך בהסדרי ביטחון שיטפלו בשתי בעיות יסוד: האחת, פעילות חזבאללה בדרום לבנון ונוכחותו עד קו המגע עם ישראל; והשנייה, הצבת רקטות ארוכות טווח בלבנון. האינטרס של ישראל הוא שהאזור שלאורך גבולה יהיה נקי מנוכחות צבאית של חזבאללה. הנטייה של ישראל בדרך כלל היא לדרוש את החזרת השטח לריבונות המדינה, לבנון, והצבת צבא לבנון באזור זה. הבעיה היא שצבא לבנון אינו גורם אמין הן בגלל חולשתו וחולשת הממשלה שבשמה הוא פועל והן בגלל האלמנט השיעי החזק שבו. יש חשיבות סמלית רבה לפריסת צבא לבנון עד הגבול, כמבטאת ריבונות לבנונית ויישום חלקי לפחות של החלטה 1559 של מועצת הביטחון, אולם יהיה צורך בנוכחות גורם כוח נוסף שייתן לו גיבוי בדמות כוח בינלאומי.

כיום פרוס בדרום לבנון כוח של האו"ם, יוניפי"ל, אך כוח זה חסר יכולת ונעדר אמנות, וספק אם יוכל למלא משימה זו גם אם יתוגבר. יש לכך כמה סיבות. א. אין לכוח מנדט ברור המעניק לו סמכות למנוע כניסת גורמים חמושים, שאינם צבא לבנון, לשטח הזה ולהשתמש בכוח אם הדבר נחוץ. ב. הבעייתיות של כוחות הנשלטים על ידי מזכירות האו"ם ומורכבים מאלמנטים של מדינות בעלות סדר יום שונה. ג. האפקטיביות הצבאית של היחידות המרכיבות אותו נמוכה. על פי הניסיון

לפעול לשינוי המצב ולהשלטת ריבונותה על כל שטחה.

עולה מניתוח זה כי כדי לתרגם את המצב הצבאי להסדרים שייצבו את המצב בגבול ישראל-לבנון יהיה צורך בפעילות מדינית-דיפלומטית, שהשותפות לה יהיו ישראל, לבנון, מדינות ערב והקהילייה הבינלאומית. ככל שההסדרים שישראל תרצה לגבש יהיו שאפתניים יותר, יהיה קשה יותר לממש אותם במונחים של הסתברות מימוש, זמן נדרש והיקף ההישגים הצבאיים הנדרשים. ממשלת ישראל תצטרך אפוא להגדיר לעצמה יעדים ריאליים, שאותם אפשר לממש בלוח זמנים סביר ועל בסיס הישגים צבאיים ריאליים.

המצב הנוח ביותר לישראל הוא זה שבו החלטת מועצת הביטחון מס' 1559 ממומשת – דהיינו: חזבאללה מפורק מנשקו ונותר תנועה פוליטית בלבד – אולם ספק אם השאיפה הזאת מעשית. מבחינת חזבאללה, הנכס העיקרי שלו הוא יכולתו הצבאית. הוא לא יסכים להתפרק מנשקו כאשר ברור כי הוא מסיים את המלחמה "עומד על רגליו" ועדיין יש לו יכולת להזיק לעורף הישראלי. מבחינתו הסכמה להתפרק מנשקו משמעותה כניעה. אין גם יכולת לפרק אותו מנשקו בכוח. ממשלת לבנון חלשה, מפוצלת וחסרת לגיטימציה ציבורית. חלק גדול מהמשרתים בצבא הלבנוני הם שיעים האוהדים את חזבאללה. זאת ועוד, אין בנמצא גורם בינלאומי שיתנדב לשלוח ללבנון כוחות צבא אפקטיביים, שיסייעו לה לפרק בכוח את

מלחמה בלבנון מוצאת עצמה ישראל בעימות מסוג חדש – מול ארגון תת-מדינתי, המחזיק, בתחומים מסוימים, ביכולת צבאית של מדינה ויכול לאיים בפגיעה באוכלוסייה אזרחית המתגוררת בחלק גדול משטחה. אף על פי כן עדיין יש לארגון זה מאפיינים של ארגון טרור וגרילה. הוא נהנה מהמחסה של האוכלוסייה האזרחית, וכאשר הוא מותקף על ידי כוחות עדיפים, הוא מתפזר ואנשיו נעלמים בקרב האוכלוסייה כדי להמשיך בלחימה מתוך האוכלוסייה בתנאים של כיבוש. המלחמה בלבנון אינה יכולה אפוא להסתיים בהכרעה צבאית במובן המקובל של המונח, כלומר, במצב שבו היריב מאבד את רצון הלחימה ואפשר להכתיב לו מצב מדיני חדש. גם אם יוכרע חזבאללה בכל המפגשים הצבאיים הישירים ולבנון כולה תיכבש, הוא ימשיך לפעול בה כארגון מחתרת נגד הצבא הכובש. סביר כי במקרה כזה ניקלע למצב דומה לזה של הצבא האמריקאי בעיראק, מול יריב יותר מאומן ויותר אפקטיבי.

ממאפיינים אלה של העימות נגזר כי התוצאה הצבאית המרבית שישראל יכולה לשאוף לה היא מצב, שבו חזבאללה ולבנון ספגו פגיעות קשות. משמעות הפגיעות היא שיכולותיו של הארגון לפגוע בישראל צומצמו מאוד, וכן שהוא שילם את מחיר חריגתו מכללי המשחק שישראל יכולה לסבול. במקביל שילמה לבנון מחיר שיוצר מוטיבציה, לפחות אצל הרוב שאינו שיעי,

ההסדרים שיעוצבו בתום המלחמה יהיו שבירים ולא יציבים לטווח רחוק. שינוי יסודי במצבה של ישראל מול לבנון יחול רק אם ישראל תטפל בבעיות היסוד של הזירה הצפונית, דהיינו: תפתח מחדש בדיאלוג עם סוריה

בה חברות מועצת הביטחון, מדינות ה-G-8 והמדינות המרכזיות של העולם הערבי, וזו תפעיל לחץ כבד על לבנון, חזבאללה והפטרונים של חזבאללה באיראן. יש חשיבות גם לצורה שבה ייתפסו ההסדרים. אם הם ייתפסו כניצחון ברור של ישראל ותבוסה של חזבאללה, הסיכוי שחזבאללה יסכים להם – נמוך, אפילו יספוג מהלומות צבאיות כבדות ביותר. יהיה אפוא צורך להציג את ההסדרים ככאלה שמטרתם בעיקר לייצב את לבנון ולהחזיר את החיים בה לקדמותם, וחזבאללה יוצג כפרטנר לגיטימי להסדרים. פתרון שתי נקודות החיכוך – בעיית "חוות שבעא" (למשל בשכנוע סוריה להצהיר שזו טריטוריה לבנונית) ובעיית האסירים הלבנונים בישראל – יכול לסייע לקבלת ההסדרים המוצעים.

מעבר לקושי הרב לשכנע את חזבאללה לקבל הסדרים כפי שתוארו כאן, גם ממשלת ישראל תתקשה לקבל, בשל רף הציפיות הגבוה שקבעה בתחילת הלחימה – פירוק חזבאללה ועיצוב סדר חדש בלבנון. חשוב שממשלת ישראל תיצור מערכת ציפיות ריאלית באשר לתוצאות האפשריות של העימות ואסטרטגיית היציאה ממנו.

ולסיכום, כל ההסדרים שיעוצבו בתום המלחמה יהיו שבירים ולא יציבים לטווח רחוק. שינוי יסודי במצבה של ישראל מול לבנון יחול רק אם ישראל תטפל בבעיות היסוד של הזירה הצפונית, דהיינו: תפתח מחדש בדיאלוג עם סוריה, שיביא לחידוש המשא-ומתן עמה. גם אם סוריה איבדה הרבה מכוחה, לרבות מול חזבאללה, היא עדיין גורם המפתח בציר איראן-סוריה-חזבאללה. הוצאת החוליה הסורית מהציר תסייע במידה רבה לנטרל את מרכיבי האחרים.

יתכן גם שיש טעם לבחון את החיאתו ושיפורו של מנגנון ההידברות שיאפשר העברת מסרים וגיבוש הבנות בין הצדדים המעורבים. מנגנון זה הוקם ב"הבנות ענבי זעם" וכלל פגישות עתיות ולפי צורך, של נציגי ישראל, לבנון, סוריה, ארה"ב וצרפת וכן הבנות לגבי כללי המשחק בין שני הצדדים.

ההיתכנות של פתרונות אלה תלויה ביכולת לעצב שילוב של מהלכים צבאיים ומדיניים, שיביאו את כל הצדדים להסכים להן. נראה כי ההישגים הצבאיים הנחוצים הם:

- פגיעה קשה בכוחו הצבאי של חזבאללה, כזו שתיצור אצלו מוטיבציה חזקה להפסקת אש, ולו לצורך שיקום כוחו.
- צמצום יכולתו של חזבאללה לפגוע בעורף במידה שתשכנע את הארגון כי ישראל תוכל להמשיך במערכה הזאת בלי לשלם מחירים משמעותיים, לאורך זמן. כל עוד חזבאללה יהיה משוכנע כי ישראל "תמצמץ" ראשונה, ספק אם יושגו הסדרים כאלה.
- המחירים שלבנון משלמת צריכים ליצור בקרבה לחצים כבדים להפסיק את העימות.
- "ניקוי" משמעותי של דרום לבנון מנוכחות צבאית של חזבאללה, שכן לכוח הבינלאומי קל יותר למנוע כניסה של אלמנטים חמושים לאזור מאשר להוציא אותם משם.

בכל מקרה, ההישגים הצבאיים לבדם לא ישיגו את המטרה. נחוצה לשם כך הקמת קואליציה בינלאומית נרחבת, שישתתפו

שהצטבר בעשורים האחרונים עם כוחות בינלאומיים, כוח או"ם הוא אפקטיבי אם יש לו מנדט ברור ממועצת הביטחון, המעניק לגיטימיות לפעולותיו, אם הוא מופעל באמצעות קבלן משנה אפקטיבי, ולא מטעם האו"ם עצמו, ואם הכוח עצמו הוא כוח צבאי אפקטיבי. קיימות שתי דוגמאות של קבלני משנה שהפעילו כוח צבאי אפקטיבי עם מנדט ברור: נאט"ו בבלקנים, וצבא אוסטרליה במזרח טימור.

נוכחות של כוח בינלאומי תגבה מחירים גם מבחינת ישראל, שכן כוח זה מגביל את חופש הפעולה שלה בשטח שבו הוא ערוך, הוא עלול להביא לחיכוכים בין ישראל ובין מדינות שיחידות שלהן משרתות בו, וכן עלול להיות לא יעיל. אלא שבמציאות הנוכחית ברור כי ללא נוכחות כוח כזה, ובלי קשר לתוכן ההסדרים שיסיימו את הלחימה בלבנון, לוחמי חזבאללה יזלגו חזרה לדרום לבנון, ובתוך זמן קצר תגלה ישראל שהיא חזרה לנקודת ההתחלה.

באשר למגבלות על הכנסת רקטות ארוכות טווח ללבנון, קשה לצפות אם זו דרישה מעשית שיש סיכוי שתתקבל. גם אם תתקבל, יהיה צורך במנגנון פיקוח יעיל כדי שדרישה זו תמומש. גם מנגנון זה יצטרך להיות בינלאומי, ויכול להיות חלק מהכוח שיוצב בדרום לבנון.

שאלה נוספת שראוי לדון בה היא האם יש לישראל אינטרס בנוכחות מרכיב ערבי בכוח הבינלאומי. יתכן מאוד שכן, ולא מפני שהמרכיב הערבי יגביר את האפקטיביות של הכוח, אלא מכיוון שהוא ייתן לו לגיטימציה ערבית.

ההרתעה ומגבלותיה

יאיר עברון

אלה יש לעתים צורך "לתחזק" את המאזן ההרתעתי, אם בדרך של הסדרים מדיניים ואם בדרך של הפעלת כוח מוגבלת.

משוואת ההרתעה – ישראל – חזבאללה

במאי 2000 פינתה ישראל את כוחותיה וכן את צד"ל (צבא דרום לבנון) מדרום לבנון. פינוי זה נעשה במסגרת של הסדר מדיני, שאף אושר על ידי האו"ם וקיבל את תמיכת הקהילה הבינלאומית, וכמובן ממשלת לבנון. אף על פי כן פעל חזבאללה זמן קצר לאחר הפינוי וביצע את מתקפתו הראשונה המוגבלת בהר דוב. מאז חזר חזבאללה ותקף מדי כמה חודשים (למעט תקופה ארוכה יותר של הפסקת אלימות) בגזרה המזרחית של דרום לבנון. לימים הפכו מתקפות אלה כמעט לריטואל קבוע: פתיחה באש על מוצבים ישראלים והימנעות (בדרך כלל) מתקיפת יישובים אזרחיים. צה"ל הגיב באש על מוצבים של חזבאללה, ובדרך כלל נסתיימו התנגשויות אלה בתוך יום.

נראה כי דפוס זה של התנהגות יצר מערכת של "כללי משחק" בצפון. אלה שירתו את מטרותיו של חזבאללה בלבנון פנימה וכנראה אף היו נוחות לסוריה ולאיראן. מובן של ישראל לא היה הדבר נוח, אולם בסופו של דבר לא שיבשו "כללי משחק" אלה את החיים בצפון. מרקם החיים האזרחיים שם שוקם לאחר תקופה ארוכה של מצב לא נורמאלי, והפעילות הכלכלית התרחבה

ההרתעה הישראלית נגד שחקנים לא-מדינתיים – בדרך כלל ההרתעה אפקטיבית כאשר הצד המורתע הוא מדינה בעלת מרכז החלטות מגובש, השולט על כל גורמי הכוח במדינה. עם זאת, אפשר להגיע להרתעה גם מול גורמים תת-מדינתיים בתנאים שונים. כך, למשל, משוואת ההרתעה עם הפלסטינים נשענת על שני מרכיבים עיקריים: רמת ההישגים המדיניים שהפלסטינים מצפים לה והתסכול המתקשר לכך בהעדר התקדמות מדינית, מצד אחד, והתגובה הישראלית הנוקשה על טרור וגרילה, המחוללת אף נזקים נרחבים ומתמשכים לחברה הפלסטינית, מצד שני. בהעדר התקדמות מדינית חוזרת ופורצת אלימות פלסטינית אל מול דיכוי ישראלי.

וכך נראה שפת"ח וחמאס קיבלו את הפסקת האש בינואר 2005 בגלל הלחץ הצבאי הישראלי ועייפות החברה הפלסטינית, ומתוך ציפייה לחידוש התהליך המדיני. העדר גורם מרכזי שולט בציבור הפלסטיני מקשה כמובן על אפקט ההרתעה הישראלי ומגביל אותו, אולם הוא אינו מבטל את האפשרות לבנות מאזן הרתעה בתוך הקשר של תהליך מדיני כזה או אחר, ולו גם מוגבל בזמן.

מאזני מיני-הרתעה – הן בין מדינות והן כאשר הסכסוך הוא בין מדינה לשחקן תת-מדינתי אפשר ליצור מאזן הרתעה מוגבל, המתייחס לא לכלל הסכסוך אלא להיבטים מוגבלים ומסוימים שלו. במאזנים

משמעותה של הרתעה

ההרתעה היא תהליך מורכב ביותר ומכילה קודם כל את יסוד האיום בהפעלת כוח בדרך של מניעה או ענישה, במטרה למנוע מהלך אלים של היריב. אולם הצלחת ההרתעה מותנית במכלול של גורמים – מדיניים, אסטרטגיים, ופסיכולוגיים.

ככל שעולה יכולת המרתיע להעניש את המורתע (עדיפות צבאית), כך מתחזק האפקט ההרתעתי. מנגד, ככל שגובר תסכולו של המורתע מהמצב המדיני, כך עולה נכונותו לאתגר את הסטטוס קוו. לכל אלה מתווסף ממד הנחישות, היינו, נכונותו של המרתיע להפעיל את איומי הענישה. ממד אחרון זה הוא חמקמק והשלכותיו מורכבות.

הרתעה הזדית – במצבי סכסוך רבים מנסים שני הצדדים להרתיע האחד את יריבו. במסגרת זו אף מתנהל לעתים קרובות "דיאלוג הרתעתי" שבו משמשים בערבוביה איתותים מסוגים שונים: הצהרות, מהלכים "אילמים" באמצעות תנועת כוחות צבאיים, ולעתים אף פעולות צבאיות מוגבלות.

ההרתעה הישראלית נגד מדינות אזוריות – הודות ליתרונה הצבאי הברור, מצד אחד, ולהסכמי השלום עם מצרים וירדן, מצד שני, וכן בגלל היעדר אינטרס חיוני ברור למתקפה על ישראל מצד רוב מדינות ערב האחרות (ועם כמה מהן אף יש שותפות אינטרסים כזו או אחרת), נהנית ישראל מהרתעה יציבה.

עשרת מונים. על רקע זה לא היה טעם להגיב על הגירויים של חזבאללה. יתר על כן, החל ב-2005 הלכה ונרקמה התקווה שהמערכת הפוליטית בלבנון תשתנה, ועם פינוי הכוחות הסוריים הסתמן סיכוי מסוים גם לשינוי במעמדו האוטונומי הצבאי של חזבאללה.

"כללי משחק" אלה הם בעצם תוצאה של מאזן "מיני הרתעה" הדדי. ישראל הרתיעה את חזבאללה מחידוש הפעילות הנרחבת כלפי היישובים האזרחיים, ואילו חזבאללה הרתיע את ישראל מהתקפה כללית שמטרתה – שבירתו של הארגון. הרתעה הדדית זו נשענה על מכלול של גורמים: האיום הצבאי הענישתי ההדדי, מצד אחד, והגורמים הפוליטיים-חברתיים, מצד שני. חזבאללה היה מודע למחירים שיושגו על קהילת התמיכה בו – האוכלוסייה הלבנונית, ובעיקר השיעית, במקרה שִׁפְר את "כללי המשחק", ואילו לישראל היה, כאמור, נוח להימנע מלהיגרר לפעולה נרחבת שתשבש את מרקם החיים בצפון.

וכך, על אף היותו של חזבאללה שחקן תת-מדינתי עדיין היה אפשר להפעיל מולו איומי הרתעה. הפרדוקס הוא שהיותו של חזבאללה שחקן הפועל פוליטית בתוך לבנון ובעל שאיפות להגברת עוצמתו הפוליטית שם, דחף אותו לשני כיוונים הפוכים: מצד אחד, במסגרת הפוליטיקה הפנים-לבנונית, הוא נאלץ להפגין תמיד את ייחודו כ"מגן" על לבנון מול ישראל, וכדי להמחיש זאת הוא נזקק מפעם לפעם לאותם גירויים אלימים שהוזכרו. ואילו מצד שני, דווקא היותו שחקן לבנוני אילץ אותו, כאמור, להיזהר ולא לגרור התקפה ישראלית מאסיבית.

הפרת כללי המשחק – בפעילותו

האחרונה לא "שבר" חזבאללה לחלוטין את כללי המשחק, אולם הוא הפר אותם בצורה ניכרת. הוא הפעיל אש מול מטרות אזרחיות (דבר שעשה גם קודם לכן, אולם בהיקף מצומצם ביותר). הוא פעל בגזרה המערבית ובגזרה רחבה. ולבסוף, הוא ביצע את החטיפה, צעד שכבר בוצע באוקטובר 2000, אולם לא צלח בידו מאז. הצירוף של כל הגורמים האלה הוא שהביא לפגיעה בסף ההרתעה הישראלית והתבקשה תגובה ישראלית על כך. ככל הנראה העריך חזבאללה שהוא לא הפר את כללי המשחק ועל כן אף לא ציפה לתגובה הישראלית המאסיבית.

היקף התגובה הישראלית

לתחזוק מאזן ההרתעה הספציפי כלפי חזבאללה יתכן והיה די בתגובה צבאית אינטנסיבית אך מוגבלת בזמן. ברם, ישראל, ש"כללי המשחק" ממילא היו לה לזרא, מפני שנכפו מראש על ידי חזבאללה, ביקשה, באמצעות המבצע הצבאי, להביא לשינוי מעיקרו של המצב בדרום לבנון, וכך אף הוגדרו מטרות המערכה. לשם מימוש מטרות אלה היה צורך בהפעלת כוחות גדולים בהרבה ובקביעת זירת פעולה נרחבת. מימושם של יעדים רחבים אלה מוטל בספק, אלא שהם גולשים ממילא מעבר לחיזוק אפקט ההרתעה.

הדימוי ההרתעתי של ישראל. עוצמתה הצבאית הכוללת של ישראל מבטיחה כי ההרתעה הכללית שלה נגד גורמים שונים באזור נשמרת בכל מקרה. כך היה אף אם לא היתה ישראל מגיבה כלל או מגיבה במועד מאוחר יותר. עם זאת, הניסיון של חזבאללה

לנכס לעצמו מידה של מנהיגות והובלת מהלכים בזירה הישראלית-פלסטינית, ניסיון שהתבטא בהתנהגותו הכללית של הארגון בתקופה האחרונה וחזר והודגש בתנאים שהוזכרו בשמו – התובעים לשחרר אלפי אסירים פלסטינים בתמורה לשחרור החטופים – עלול היה להשפיע גם על ההתנהגות הפלסטינית בעתיד. ראוי להבהיר נקודה זו.

עתיד היחסים המדיניים אסטרטגיים בין ישראל לפלסטינים לא ייקבע בסופו של דבר על ידי גורמי חוץ, אלא בעיקר על ידי האינטראקציות בין שני הצדדים. כך גם מאזן ה"מיני הרתעה" הישראלי-פלסטיני. אלא שגורמי חוץ עלולים לפגוע או עשויים לסייע בייצוב מאזן זה. התגובה המאסיבית הישראלית בלבנון ממחישה את היקף הענישה שישראל מסוגלת להסב לגורמים הפועלים נגדה ולתשתיות החברה שלהם. לדבר זה עשויה להיות חשיבות אם וכאשר ישראל תנוע לכיוון הסדרים מדיניים עם הפלסטינים, או לכיוון של פתרון חד-צדדי כדוגמת ההתכנסות. אין להניח שישראל תהיה מסוגלת לבצע מהלכים אלה במהלך המשך אלימות וטרור בגבול הצפון או מצד ארגונים פלסטיניים אלה או אחרים.

לסיכום, ההרתעה אינה חזות הכול בניהול ובפתרון סכסוכים. היא אסטרטגיה אחת מבין כמה, המיועדת לייצב מערכת יחסים סכסוכיים. ברבים מהמקרים היא מצליחה לתקופת זמן מסוימת בלבד. היא גם אינה באה במקום הסדרים מדיניים. תפקידה הוא ייצוב היחסים הצבאיים בעת סכסוך וגם תמיכה בהסדר מדיני לכשיגיע.

העימות עם חזבאללה, העימות עם חמאס ומה שביניהם

מרק הֶלֶר

ענף "פנים" – ראש הממשלה אסמעיל הנייה ואף שר החוץ מחמוד א-זהאר, הידוע כ"לוחמני" – לחטיפה מצביעה על אפשרות שהפעולה בוצעה ללא אישור ואף ללא ידיעתם המוקדמת. לעומת זאת, ההנהגה היושבת בדמשק הביעה את תמיכתה הבלתי מסויגת בפעולה מיד לאחר התרחשותה. אין פירושו של דבר בהכרח כי "הזרוע הצבאית" אינה פועלת באורח עצמאי, אלא כי אם היא כפופה להכוונה פוליטית כלשהי, הרי שההכוונה מגיעה הישר מבחוץ.

אם כך, הדבר משקף נקודות מבט שונות ומכאן אינטרסים שונים של ה"פנים" וה"חוץ". מאז עלייתו לשלטון נאלץ חמאס "פנים" להתמודד עם דרישות לספק משהו לציבור הפלסטיני מעבר לסיפוק רגשי בר-חלוף. עד כה הוא לא היה מסוגל לספק דרישות אלה, ואין סיבה שיוכל לצפות לספק אותן כל עוד הוא מוכתם בתווית ה"טרוריסט" ונתון לחרם ישראלי ולעיצומים בינלאומיים כאלה ואחרים. הנהגת חמאס "חוץ" אינה נושאת בעול כזה ולכן יש לה פחות סיבות לדאגה בקשר להשלכות של השחרתה באופן דומה להשחרת חזבאללה – המנודה בקהילה הבינלאומית, בחלקים של העולם הערבי הסוני שהפלסטינים ימשיכו להשתייך אליו ואף במגזרים הלא-שיעיים של החברה הלבנונית.

הבדל שני נוגע לאספקלריה שבה משתקפים האירועים בלבנון בעיני ההנהגה הפוליטית של חמאס, ובמובן זה נקודות המבט מעזה ומדמשק נפגשות במידה

בעולם הערבי, למעט ממשלת סוריה, הביעו בגילוי-לב חששות לגבי הרפתקנותם של "שחקנים" שאינם מדינה, המשתלטים על סדרי יום לאומיים ומתיימרים לקבל החלטות על מלחמה ושלוש. בזירה הבינלאומית קיימת סובלנות משמעותית, אם לא ממש אישור, להסלמה הצבאית הישראלית.

עם זאת, בבחינה מעמיקה יותר נשחקת הזיקה בין שני המקרים. ההבדל הראשון נעוץ בזהותם של המבצעים. אם חזבאללה נראה כגוף ממושע מאוד ועשוי מקשה אחת, חמאס מראה סימנים של גיבוש ארגוני רופף יותר. אין זהות ודאית של הפלסטינים שהציתו את המשבר בחזית עזה בהתקפה בכרם שלום. הודעות ראשוניות בעקבות חטיפתו של גלעד שליט הצביעו על שלוש קבוצות שהשתתפו בפעולה: "הזרוע הצבאית" של חמאס (גדודי עיז א-דין אל-קסאם), ועדת ההתנגדות העממית וישות בלתי ידועה עד כה המתקראת "צבא האסלאם". יאה הרכבה של היחידה המבצעית אשר יהיה, אי-הוודאות המשמעותית יותר נוגעת לכפיפות אל "הזרוע הפוליטית" של חמאס, ומידת התיאום איתה, שכן היא עצמה מורכבת משני ענפים: "פנים", שהשתלט בעקבות הבחירות למועצה המחוקקת בינואר על הממשלה של הרשות הפלסטינית; ו"חוץ" – הלשכה הפוליטית, השוכנת בדמשק ובראשה עומדים ח'אלד משעל וסגנו מוסא אבו מרזוק. התגובה הראשונית, המבולבלת משהו, של הנהגת

מבט ראשון נראה כי יש זיקה הדוקה בין המשבר בגבולה הצפוני של ישראל ובין ההסלמה באלומות הישראלית-פלסטינית. בשני המקרים הניצוץ שהצית את האש היה הריגתם של חיילים ישראלים אחדים וחטיפתם של אחרים על ידי גורמים אסלאמיסטים שאינם מדינה (חמאס, חזבאללה), הנתמכים על ידי סוריה ואיראן, שהסתננו אל מעבר לגבולות הבינלאומיים המוכרים מתוך שטחים שמהם נסוגה ישראל באופן חד-צדדי. בשני המקרים קדם או נלווה אל ההתקפות/חטיפות שיגור של רקטות על שטח ישראל (קסאמים מעזה, קטיושות מלבנון). בשני המקרים עוררו ההתקפות/חטיפות תגובות צבאיות ישראליות בקנה מידה גדול, שכוונתן היתה לא רק להבטיח שחרור של החיילים החטופים ללא כל ויתורים בתמורה, אלא גם להביא לשינוי יסודי במציאות הפוליטית לאורך הגבולות האמורים ומעבר להם. לבסוף, פעולתו של כל גורם – שאינו מדינה – יצרה תהודה חיובית בקרב הגורם האחר (והציבור שלו). לאמיתו של דבר, מקצת ההסברים/הצידוקים של פעולת חזבאללה יוחסו לתמיכה בעניין הפלסטיני וציינו במפורש את הכללת האסירים הפלסטינים בכל עסקת חליפין העשויה לצאת לפועל כדי להבטיח את שחרור החיילים הישראלים השביים.

קווי דמיון אלה מסבירים במידת מה את התגובות האזוריות והבינלאומיות לשני המקרים. הממשלות במדינות החשובות

מסוימת. האתגר שמציב חזבאללה בפני ישראל העלה ללא ספק את מעמדו הפוליטי של חסן נסראללה בקרב הפלסטינים. הפגנות תמיכה התקיימו בערים פלסטיניות, דגל חזבאללה תופס מקום של כבוד ותמונות של נסראללה מוצגות בהיקף נרחב לצד (אם כי לא במקום) תמונותיהם של יאסר ערפאת ואחמד יאסין. במובן זה נסראללה מופיע ב-2006 כמנהיג הלא-פלסטיני הנושא את דגל "העניין הפלסטיני", בדומה לסדאם חוסיין ב-1990 ולג'מאל עבד אל-נאצר ב-1956 ושוב ב-1967. אולם מנהיגים פוליטיים פלסטינים השואפים בעצמם למעמד זה עשויים לצפות בהתפתחות זו במידה מסוימת של דו-ערכיות. בסופו של דבר, ניצחון של חזבאללה (איך שלא יוגדר) בעימות עם ישראל עלול להאפיל על חשיבותם האישית, ואילו תבוסתו, מייאשת ככל שתהיה, בכל זאת תשאיר אותם, במונחים כלליים, ובעיקר את ה"פנים", חופשיים להמשיך ולחזור לסדר היום המקומי שלהם.

נקודת מבט זו מצביעה על הבדל שלישי: ההשלכות של מעורבות בינלאומית והתערבות אפשרית. עד פרוץ המשבר הלבנוני התמקדה כל תשומת הלב העולמית, שלא הופנתה לעיראק, בהתקפות הישראליות על עזה. הנזק שנגרם לפלסטינים עורר כלפיהם אהדה הולכת וגוברת, ולא רק במדינות

ערביות אלא גם במדינות שממשלותיהן גילו הסתייגויות לגבי ההתקפה הפלסטינית בכרם שלום. תהליך זה עורר תקוות כי התערבותן תרסן את ישראל ואולי אף תעצור את המערכה הישראלית, בלי לכפות על הנהגת חמאס תנאים פוליטיים בלתי קבילים (כגון התחייבות להחזיר ללא תמורה את גלעד שליט ולאכוף הפסקת אש מוחלטת). תהליך זה אף העלה את האפשרות כי הפגנת מעורבות קונסטרוקטיבית של הנהגה הפוליטית המקומית של חמאס בסוגיית השבוי – שהיא אותה על רצון מסוים (אם לא על יכולת מוכחת) לקבל על עצמה – תסלול את הדרך להכרה בינלאומית רבה יותר של ממשלת חמאס כבן-שיח (וכמקבל סיוע בינלאומי) לגיטימי. תקוות אלה נגוזו, לפחות בטווח הקצר, עם פרוץ המשבר בגבולה הצפוני של ישראל, שמיקד את תשומת הלב העולמית בלבנון ואיפשר לישראל להמשיך בפעולותיה הצבאיות בעזה עם מגבלות מעטות ביותר. עם זאת, יש בהתערבות בינלאומית הבטחה גדולה הרבה יותר לחמאס מאשר לחזבאללה. לחזבאללה כמעט כל התערבות תהיה בלימה העלולה להפעיל דינאמיקה שלילית ביותר. יוצא מן הכלל אחד ויחיד יהיה הפסקת אש כפויה וללא תנאי המחזירה את הסטטוס קוו שלפני ההתקפה של ישראל, ותרחיש זה

נראה בלתי סביר לאור ההבנה לכאורה של הסוגיות שעל הפרק, אפילו בקרב ממשלות ערביות חשובות. על אף הבדלים אלה (ובמובנים מסוימים דווקא בגללם) יש קשר חשוב אחד. לתוצאה של העימות בלבנון יהיו השלכות משמעותיות על עתידו של חמאס בפרט ושל יחסי הפלסטינים עם ישראל בכלל. אם שילוב כלשהו של פעולה צבאית ישראלית, מעורבות חיצונית ודינאמיקה לבנונית פנימית יביא להרס של האמון במה שחזבאללה מייצג, עשויות הרתעה ישראלית גדולה יותר ביחד עם היענות אזורית ובינלאומית לצרכים הפוליטיים של הפלסטינים לחזק העדפה של הפלסטינים, אם לא להחליף את חמאס, אזי לפחות לתמוך בשינוי דרכו. נסראללה וחזבאללה אכן יתקשו לצאת ללא פגע כלשהו מן המשבר עם ישראל, אולם על רקע האופן שבו הסוגיה נתפסת באזור, די להם לא לנחול תבוסה משפילה כדי שיוכלו לטעון לניצחון. אם זה יקרה – והסיכוי לכך נראה לא פחות, ואולי אף יותר, סביר מזה של החלופה – השיח וההיגיון של "התנגדות" יקבלו תאוצה נוספת, וכל טיעון לטובת מתינות או פרגמטיות על ידי חמאס יתקבל בחוסר אמון, בוודאי בעתיד הנראה לעין, והדחף ללכת בדרכי חזבאללה יקבל תוקף רב יותר.

קונספציות ושבון: מלחמת לבנון כאבן בוחן

זכי שלום

המלחמה הנוכחית בלבנון חשפה תובנות וקונספציות של ההנהגה המדינית והחברה הישראלית בהקשר של הפעלת הכוח העומד לרשותה של מדינת ישראל נגד אויביה והיעדים שהיא מבקשת להשיג באמצעות הפעלת הכוח. חלק מתובנות אלה מלוות את מדינת ישראל זה שנים ונחשפו גם קודם לכן בעימותים מלחמתיים שונים שהיו למדינת ישראל עם אויביה. לתובנות קונספטואליות אלה יש ללא ספק משמעות רבה לגבי ההתנהלות האסטרטגית של מדינת ישראל בשנים האחרונות בכלל, ובמהלך המלחמה הנוכחית בפרט. יש חשיבות לבחינת משמעותן בראייה ביקורתית, כדי לעמוד על נקודות התורפה והסיכונים הכרוכים בהן. להלן אבחן שלוש תובנות מרכזיות.

לו "כגמולו" על פעילות חריגה ועוינת מצדו. עם זאת היא מוכנה לספוג מנה גדושה למדי של פגיעות בה אם מינון הפעילות אינו חוצה רף גבוה מדי, ובלבד שלא להביא להתלקחות מערכה כוללת נוספת בלבנון. טראומת מלחמת לבנון, שנפתחה ביוני 1982, כך העריך הארגון, קרוב לוודאי, עדיין רודפת את מדינת ישראל, ומנהיגיה יעשו כל שביכולתם כדי שלא להיקלע לסיטואציה דומה.

את המענה לתהיות על תגובותיה הפאסיביות של מדינת ישראל כלפי פעילות חזבאללה אי-אפשר אפוא לתלות בהעדר מידע לגבי אופי פעילותו העוינת של חזבאללה והסיכונים הכרוכים בה למדינת ישראל. גם לא סביר להניח כי הסברה הרווחת היתה שהזמן משחק לטובת ישראל, וכי יהיה אפשר לממש את מטרותיה של מדינת ישראל כלפי הארגון ללא שימוש בכוח.

מוצבים מבוצרים לאורך הגבול, בקרבת עמדות צה"ל, תוך הפרה בוטה של החלטות האו"ם בהקשר זה. גם פעילות מתגרה זו של חזבאללה לא הובילה את מדינת ישראל לנקיטת יוזמה מלחמתית נגד הארגון, שתביא לדחיקתו הרחק מעבר לקו הגבול עם ישראל. יש להדגיש, כי הימנעותה של ישראל מפעולה נגד הארגון עמדה בניגוד מוחלט להצהרות של מנהיגים ישראלים בדרג הבכיר ביותר, ולפיהן פעילות מתגרה של חזבאללה נגד ישראל, לאחר הנסיגה מדרום לבנון, תוביל את ישראל לתגובה מאסיבית נגד הארגון.

מנקודת ראותו של חזבאללה, תגובותיה של מדינת ישראל לפעילות המתגרה מצדו היו עלולות להתפרש, וקרוב לוודאי שכך אכן התפרשו, כביטוי של חוסר רצון מובהק מצדה "לשבור את הכלים". מדינת ישראל, כך עשוי היה הארגון להעריך, בוודאי אינה שבעת רצון מהתנהלותו של חזבאללה ותשיב

אין הצדקה לפעילות מלחמתית יזומה של ישראל בהעדר התגרות בה?

רבים תוהים ושואלים כיצד איפשרה מדינת ישראל לארגון עויין כמו חזבאללה לצבור עוצמה כה רבה במהלך השנים האחרונות. הירי המאסיבי והמתמשך של טילים, פגזים וקטיושות לעבר צפונה של מדינת ישראל, על אף הפעילות האווירית והקרקעית הענפה שישראל מבצעת נגד חזבאללה ונגד התשתיות שלו, מצביע בעליל על העוצמה הרבה שצבר הארגון בשנים האחרונות. לישראל, כך מתברר, היה מידע מפורט על התעצמות הארגון במערכות נשק אסטרטגיות, שהגיעו אליו מאיראן ומסוריה, ואף על פי כן היא נמנעה מפעילות צבאית יזומה, שהיתה עשויה לסכל את ההתעצמות הזאת.

חזבאללה לא הסתפק בתהליך ההתחמשות הזה. בעקבות נסיגת ישראל מלבנון במאי 2000 הוא בנה קו ארוך של

אין הצדקה למתקפה על ישראל לאחר שנסוגה לגבול הבינלאומי בלבנון

הטיעון שאין הצדקה לתקוף את ישראל בזירה שבה היא חזרה לגבול הבינלאומי נשמע בהצהרות רשמיות ובדרגים המדיניים הבכירים ביותר. ישראל שבה וטענה בשנים האחרונות כי היא מילאה את "חובותיה" ונסוגה במאי 2000 לגבול הבינלאומי עם לבנון, ואף קיבלה על כך אישור של מזכיר האו"ם לפיכך אין כל הצדקה לפעילות עוינת נגדה.

ישראל אכן נסוגה לגבול הבינלאומי בלבנון. עם זאת, אי-אפשר שלא להעלות ספקות האם הדגשת טיעון זה שוב ושוב משרתת את האינטרסים של מדינת ישראל. תהליך השלום שהסתיים בהסכמי שלום עם מצרים וירדן והסכמי אוסלו היה מבוסס על עיקרון יסוד ולפיו גם אם נותרו בין המדינות [ואש"ף] סוגיות במחלוקת, הן ייפתרו להבא רק בדרך מדינית, באמצעות משא ומתן, ולא באמצעות שימוש בכוח. שום מחלוקת אינה מצדיקה שימוש בכוח נגד ישראל. אני סבור שהדגשת נסיגת ישראל לגבול הבינלאומי כבסיס לחוסר הלגיטימציה של תוקפנות נגדה מעמעמת, ואולי אף מערערת, את תקפותו של העיקרון הנ"ל.

מעבר לכך, ההדגשה של נסיגת ישראל לגבול הבינלאומי כטיעון השולל את הלגיטימציה לתוקפנות נגדה טומן בחובו סיכון רב לישראל. עלולה להשתמע ממנו, חס וחלילה, המסקנה כי באזורים שבהם ישראל "עדיין" לא נסוגה לגבול הבינלאומי, יהודה ושומרון, יש לאויביה "הרשאה" לפעול נגדה.

ולבסוף, טיעון כזה עלול לגמד, ואולי אף להשמיט מידי ישראל, את אחד ההישגים

להם פיגועים. בולטת ביותר בהקשר זה היא הביקורת הקשה בעקבות חיסולו של סלאח שחאדה בסוף יולי 2002. חיסול זה, כך טענו מבקריו, הביא להפסקת מצב הרגיעה וסיכל הסכמה צפויה של ארגוני המחבלים על הפסקת אש עם ישראל.

דומני, אם כי כמובן לא פשוט להוכיח, כי קשת דעות זו תרמה להיווצרותה של נורמה שהקשתה מאוד על מדינת ישראל לנקוט פעילות מלחמתית יזומה נגד חזבאללה במהלך התהליך בו בנה את כוחו והתעצם. רק עתה, לאחר "גודש" של פעילות מתגרה וקטלנית של הארגון נגד ישראל – שכללה את חטיפת שלושת חיילי הנדסה קרבית באוקטובר 2000, את חטיפת אלחנן טננבוים, ירי ספוראדי, לעתים קטלני, על מוצבי צה"ל ועל יישובים לאורך הגבול, ולבסוף מבצע צבאי יזום של חזבאללה, שהסתיים בהריגת שמונה חיילי צה"ל ולקיחה בשבי של שניים אחרים – התגבשה ככל הנראה התחושה, כי חזבאללה הגדיש את הסאה ופעילותו יוצרת הצדקה לפעילות מלחמתית של ישראל.

אני סבור כי הסיבה העיקרית לחוסר נכונותה של ההנהגה בישראל לנקוט יוזמה מלחמתית נגד חזבאללה נעוצה בהערכה שמהלך כזה לא יזכה ללגיטימציה בדעת הקהל בארץ, ובודאי לא בחוץ-לארץ. הערכה זו מתבססת על מערכת הערכים והנורמות שהלכה והתקבעה בחברה הישראלית, בעיקר בתקופה שלאחר מלחמת לבנון. על פי מערכת ערכים זו, מדינת ישראל "רשאית" ליזום פעולה בעלת אופי מלחמתי אך ורק כתגובה לפעילות אלימה ומתגרה נגדה באופי ובהיקף שאינם מותרים לה ברירה אלא להגיב כך. וגם אז על תגובתה להיות בקנה מידה פרופורציונאלי לפגיעה בה.

כידוע, אחד ממוקדי הביקורת הקשים נגד מבצע "שלום הגליל" (יוני 1982) התמקד בעובדה שבתקופה שקדמה למבצע שררה רגיעה יחסית בגבול ישראל-לבנון. בנסיבות אלה נתפסה הפעילות המלחמתית של ישראל במידה רבה כגורם לסיום ה"רגיעה". ביקורת דומה ניתכה על צה"ל בעקבות סיכולים ממוקדים שבוצעו בלי שקדמו

ולסיכום

מלחמת לבנון חשפה, "ליקויים קונספטואליים" בעמדות שמדינת ישראל אימצה לעצמה והציגה כלפי חוץ. אחדים מ"ליקויים" אלה מלווים את מדינת ישראל זה שנים. מן הראוי אפוא שיתקיים דיון ציבורי על תועלתן ונזקן של "עמדות" אלה. דיון זה יאפשר גיבוש תפיסה סדורה של מדינת ישראל ושל החברה בישראל בנושאים חשובים אלה.

לקבל אחריות מעשית לנעשה בשטחה, היא גם אינה מוכנה להסתייג מפעילות חזבאללה נגד ישראל, כמו שעשה, למשל, מנהיג הדרוזים ואליד ג'ונבלאט והיא בוודאי אינה מוכנה לנקוט פעילות מעשית להצרת יכולת הפעולה של חזבאללה נגד ישראל. בנסיבות אלה לא ברור מה טעם יש לישראל להוריד את לבנון מ"ספסל הנאשמים" ולקבוע, כי אין לישראל עימות עמה. לכל הפחות מתחייבת בנסיבות הקיימות שתיקה בסוגיה זו.

העיקריים של מהלך ההתנתקות, דהיינו: השגת הכרה מצד ארצות-הברית בזכותה של ישראל במסגרת הסדר "לצוף" לשליטתה אזורים שבהם קיימת התיישבות יהודית ניכרת, גם אם הם נמצאים מזרחה לקו הירוק.

אין לישראל עימות עם לבנון וממשלתה?

בהצהרות רשמיות של ממשלת ישראל והעומד בראשה חוזרת ונשנית הקביעה כי ישראל רואה את ממשלת לבנון אחראית לכל פעילות משטחה נגד ישראל. לבנון, כך נקבע, היא גם זו שאחראית לגורל השבויים הישראליים ולהחזרתם בשלום לישראל. ואולם במקביל מושמעות שוב ושוב הכרזות כי לישראל אין עימות עם לבנון וממשלתה, וכי העימות היחיד שיש לישראל הוא עם ארגון חזבאללה. לדעתי, מן הראוי לבחון האם הכרזות מעין אלה משרתות את האינטרס של מדינת ישראל.

יודגש, כי הדיון בהקשר זה אינו מתייחס למדיניות המעשית של ישראל כלפי לבנון. זו נוטה, ובצדק, להיענות לתביעת הממשל האמריקאי, הקורא לישראל למנוע פגיעה ב"דמוקרטיה השבירה בלבנון". משמעות הדבר שעל ישראל למקד את פגיעותיה בחזבאללה, ואולי גם בסוריה, אך לא ביעדים העלולים לערער את יציבות המשטר בלבנון.

השאלה המתעוררת כאן היא, כאמור, האם רצוי לישראל להעניק ללבנון "תעודת זיכוי" ברמה ההצהרתית. הרי הפעילות המלחמתית המתבצעת על ידי חזבאללה נגד ישראל ופוגעת קשות בעורף הישראלי נעשית מתוך תחומי שטחה של מדינה ריבונית. ממשלת לבנון לא זו בלבד שאינה מוכנה

לחזור לקרקע המציאות: על כמה ממגבלות הכוח האווירי בלחימה בלבנון

נועם אופיר

תיפגע. התקיפה יכולה להתבצע מטווחים קצרים מאוד, אך במקרה של איומים על הכוח האווירי אפשר לבצעה, בלי שייפגע הדיוק, גם ממרחק של עשרות ואף מאות קילומטרים באמצעות חימוש מגד (Stand Off). בהיבט זה חיל האוויר הישראלי הוא שני ביכולותיו רק לחיל האוויר האמריקאי, ובתחומים מסוימים יתכן שהוא אף עולה עליו. למעשה, ספק אם יש חילות אוויר אחרים בעולם, להוציא השניים שצוינו, המסוגלים לבצע מערכה אווירית מתמשכת בעלת אופי כזה, לרבות חילות אוויר של מדינות מערב אירופה.

אף על פי כן, כפי שהודגם גם במערכות אוויריות קודמות, הכוח האווירי מתקשה להתמודד בהצלחה עם מה שמוגדרות כמטרות בעלות חתימה נמוכה וזמן מופע קצר. הכוונה לאותן מטרות ניידות, שאינן בולטות בשטח ושמשוגלות לבצע את ייעודן בשמירה על פרופיל נמוך יחסית ולהסתלק מהאזור בהקדם. דוגמה לכך הן מערכות טק"א (טיילי קרקע-אוויר) ניידות כמו גם משגרי רק"ק (רקטות קרקע-קרקע) וטק"ק (טיילי קרקע-קרקע).

כשמדובר במשגרי הטק"ק, ועל אחת כמה וכמה הרק"ק, המשימה סבוכה במיוחד. לא אחת משגר רק"ק הוא לא יותר מאשר כמה צינורות שחוברו יחדיו והוסוו היטב בינות לשיחים. המשגר אינו דורש

שהכוח האווירי איכזב ולא עמד בציפיות שתלו בו רבים: הכרעה מהאוויר בלבנון. בחינה נאותה של המציאות מראה כי הכוח האווירי לא נכשל בלבנון, כשם שלא נכון להגיד שהוא ניצח לבדו את המערכה ביוגוסלביה. יש להכיר בעובדה כי כוח אווירי אינו פתרון קסם. אמנם יכולותיו רבות, יותר מאי פעם, אבל יש דברים שהוא מתקשה לעשות בצורה משביעת רצון.

האתגר שבהתמודדות עם מטרות ניידות

מה יודע לעשות כוח אווירי מודרני? כפי שהוכח במלחמות האחרונות של ארה"ב במפרץ הפרסי ובבלקן, כמו גם בימיו הראשונים של מבצע "שינוי כיוון", שימוש מושכל במטוסי ובמסוקי קרב וחימוש מונחה מדויק, לצד מערכי מודיעין, פיקוד ושליטה תומכים, מאפשרים הישגים לא מבוטלים בפגיעה ביעדים אסטרטגיים כמו מרכזי פיקוד, בסיסי צבא ויעדי תשתית. היכולת של מספר קטן של כלי-טיס לשאת כמות גדולה של חימוש מונחה מדויק ולפגוע בנקודות הקריטיות ביעד, הן ביום והן בלילה, כמעט ללא תלות בתנאי מזג אוויר, היא ייחודית. אם מתכנן המשימה ואנשי צוות האוויר יודעים היכן יש לפגוע במטרה – בראש וראשונה הודות למודיעין מדויק – הרי שבהסתברות גבוהה ביותר היא

ב-3 ביוני 1999, אחרי 78 ימים של פעילות אווירית אינטנסיבית בשמי הבלקן, הסתיימה המערכה הצבאית של ברית נאט"ו ביוגוסלביה. היסטוריון צבאי בריטי מפורסם הזדרז לקבוע כי ה-3 ביוני ייזכר לעד כאחת מנקודות המפנה המשמעותיות בהיסטוריה הצבאית – לראשונה אי פעם הוכרעה מלחמה באמצעות שימוש בכוח אווירי לבדו.¹ רבים היו תמימי דעים עם קביעה זו, ומבצע "כוח מאוחד" (Allied Force), כפי שנקראה פעילות נאט"ו, נחשב מאז לאבן בוחן שאליה משווים כל פעילות אווירית בהיקף נרחב.

בישראל נחפזו רבים להשוות את מבצע "שינוי כיוון" של ישראל בלבנון² למבצע "כוח מאוחד", בהתעלמות מהבדלים מהותיים בין השניים, שלא זה המקום להציגם. אלא שבימים שלאחר תחילת המבצע בלבנון, בייחוד בעקבות הירי הבלתי פוסק של רקטות לעבר ישובי הצפון, לרבות העיר חיפה, כבר נשמעו אמירות על הכישלון, לכאורה, של חיל האוויר בהשגת יעדי המבצע. על אף מאות הגיחות שביצע החיל מדי יום, לאורך כל שעות היממה, נראה היה

1 John Keegan, "Please, Mr. Blair, never take such a risk again", **Daily Telegraph**, 6 June 1999.

2 שמו של המבצע בימיו הראשונים היה "שכר הולם".

כוחות קרקעיים, יוכל לשבש את דיוק הפגיעה של הרקטות ואולי אף לצמצם במידה מסוימת את קצב הירי וכמותו. לשם כך הוא זקוק לשני משאבים חיוניים – מודיעין וזמן. אין ודאות כי במבצע "שינוי כיוון" שני אלה זמינים לחיל האוויר במידות הנדרשות כדי שייראו בהקדם תוצאות משמעותיות.

אם נחזור למקרה של יוגוסלביה נוכל לראות שגם שם התמונה הרבה פחות חד-משמעית. המלחמה לא נסתיימה אחרי שהושמדה יכולתו של הצבא הסרבי להילחם, או מפני שנגרמו פגיעות מכריעות ביעדים אסטרטגיים ביוגוסלביה. סיומה התחולל במידה רבה רק אחרי שסרביה איבדה את תמיכת בעלת-בריתה העיקרית, רוסיה, וכתוצאה מאיומים בפלישה קרקעית של נאט"ו. בחינה יסודית של פעילות הכוח האווירי נגד כוחות הצבא הסרבי מצביע על כך שבאלפי גיחות, שבמהלכן דווח על פגיעה במאות מטרות, הצליח הכוח האווירי להשמיד רק כ-50 מטרות שריון וארטילריה. מדובר בשיעור הצלחה נמוך ביותר, בייחוד לאור האמצעים הרבים שהוקצו לצורך כך לאורך פרק זמן ממושך.

הגם שחיל האוויר הישראלי, על אף יכולותיו המרשימות, אינו מסוגל להשיג לבדו את יעדי המבצע המוצהרים, אין לגזור מכך שפעילותו במבצע "שינוי כיוון" היא בגדר כישלון. חיל האוויר לא אכזב בלחימה הנוכחית בלבנון – הוא עשה מה שהוא מסוגל לעשות, אבל בניגוד למה שכתב ההיסטוריון הבריטי, נראה שכוח אווירי לבדו אינו מכריע מלחמה, לפחות לא בשלב זה. הדבר נכון לגבי יוגוסלביה, וכפי שאנחנו רואים גם בלבנון. זה לא כישלון וזו לא אכזבה – זו המציאות.

שהן מדווחות על ידי צה"ל, אינן מבטלות יכולותיו והישגיו של חיל האוויר הישראלי בהתמודדותו עם מטרות בעלות חתימה נמוכה וזמן מופע קצר טובים, כנראה, מאלה של כל כוח אווירי אחר. אך באלה לא די. אפילו מצליח החיל להשמיד מדי יום כמה משגרים, כמויות הנשק שברשות חזבאללה גדולות מאוד וקצב ההשמדה אינו מספק, בייחוד בגלל הירי המתמשך על העורף הישראלי.

הכרעה מהאוויר – גם הפעם לא

אם כך, למה אפשר לצפות מחיל האוויר? הניסיון שנרכש על ידי האמריקאים במסגרת מאמצייהם לעצור את ירי הטק"ק העיראקי במהלך מלחמת המפרץ הראשונה מעיד על כך שאפשר להשפיע על התפקוד והיעילות של מערך רק"ק/טק"ק גם בלי להשיג תוצאות טובות בפגיעה במשגרים עצמם. במהלך המלחמה כולה לא הצליחו האמריקאים לפגוע אפילו במשגר טק"ק אחד, אף שהקצו למשימה זו כוחות רבים, אבל הפעילות האווירית האינטנסיבית, לצד הפעלת כוחות מיוחדים על הקרקע, הצליחה לגרום פגיעה בשיעור הדיוק של ירי הטק"ק העיראקי ככל שנמשכה הלחימה. הישג זה היה תוצר של פעילות אווירית רציפה מעל אזורי השיגור ותקיפה של יעדי תמיכה בטק"ק. במקרה של רק"ק יש פחות יעדים כאלה, ומוטב לנסות ולהשמיד את הרקטות בעודן מאוחסנות במקום אחד ולא מפוזרות בשטח. זה מחייב מודיעין מדויק, ולא אחת הוא אינו זמין.

גם אם חיל האוויר ישתפר בביצועיו בהשגת משגרי הרק"ק, הוא לא יהיה מסוגל להסיר את האיום לחלוטין. הכוח האווירי, ובמקביל לו הפעלה מוגבלת של

מערך תמיכה נלווה גדול, ודי בכוח-אדם מצומצם להפעילו. יתר על כן, בניגוד למערכות טק"א רבות, הפעלת המשגר אינה דורשת שידור או פעולות אחרות שחשופות לגילוי מוקדם של חיישנים אלקטרוניים. הדרך הכמעט בלעדית לזהות את המשגר היא חזותית, ומאחר שמדובר במטרה שקל להסוות, ושיש קושי להבחין בינה ובין יעדים אזרחיים כמו משאית, לרוב ייחשף המשגר רק כתוצאה מזיהוי השיגור עצמו. המשמעות של זה כפולה: ראשית, יש צורך שהשיגור יזוהה בהקדם והמידע יועבר במהירות לאמצעי המסוגל לתקוף את המשגר – כל התהליך הזה, המכונה "סגירת מעגל", מוכרח להתבצע בתוך פרק זמן קצר ביותר, במושגים של דקות ספורות, מאחר שלאחריו יסולק המשגר מהמקום. שנית, הזיהוי יתבצע, כאמור, רק אחרי שהמשגר הצליח לשגר את מטענו, כלומר, אחרי שכבר נגרם הנזק מפעולתו.

הליך "סגירת המעגל" – איתור המשגר, זיהוי, הכוונת אמצעי התקיפה והתקיפה עצמה – מחייב שילוב של כיסוי מודיעין רציף ובזמן אמת בד בבד עם נוכחות מתמשכת באזור של אמצעי תקיפה מדויקת – בין אוויריים (בדמות מטוסי קרב, מסוקי קרב או פלטפורמות אחרות) ובין קרקעיים (בדמות ארטילריה ארוכת טווח). הקושי הגדול ביותר הוא בתחום הכיסוי המודיעיני. הכלי העיקרי למשימה זו הוא הכטב"ם (כלי-טיס בלתי-מאויש), אך יש צורך במספר גדול של כלים לשם כיסוי תא שטח גדול כמו מרחבי השיגור האפשריים בלבנון, וגם במקרה כזה אי-אפשר להבטיח כיסוי מושלם.

ההצלחות של חיל האוויר במשימות ה"ציד" של משגרי הרק"ק בלבנון, כפי

המשבר בלבנון – סיכום ביניים

צבי שטאובר

הכרחי לדון בהתפתחויות אפשריות לעימות בין ישראל לחזבאללה אילו התרחש בצל איראן בעלת יכולת גרעינית. האם היינו מגיבים כפי שאנו מגיבים על חטיפת החיילים? האם היתה ארה"ב מעניקה לנו יד חופשית? התשובות לשאלות אלה הן כיום בגדר הערכה בלבד, נכון לומר כי מה שקורה בעימות בלבנון הוא בראש וראשונה "משחק מקדים" לעימות הגדול הבא (ישירות ו/או בעקיפין) בין איראן ובין ישראל. המזרח התיכון נתון בתהליך של שינוי, בין השאר כפועל יוצא משאיפות ההגמוניזם של איראן; מההתעוררות השיעית ומהיעלמות עיראק של סדאם חוסיין, ששימשה בלם לחתירת טהרן לחדור למזרח הערבי. העולם הערבי במצוקה רבתי ובולט העדרם של מנהיגים המסוגלים לייצר קואליציות ו"מהלכים גדולים". המדינה הריבונית מאבדת כוח לשחקנים סקטוריאליים, ובמרחב בולט השינוי במאזן הכוחות לטובת השיעים (שרק בעיראק תפסו לראשונה את השלטון) על חשבון הדומיננטיות הסונית, שנזעקה מול האתגר, כפי שממחישות תגובות סעודיה, מצרים וירדן.

- עדיין מוקדם לעשות סיכומים ולקבוע את מאזן הרווח וההפסד של עימות זה, שחולשה או הישג בו יקרינו על שורה ארוכה של סוגיות נלוות אחרות, כגון: ההתמודדות עם הרדיקליזם האסלאמי, הסוגיה הפלסטינית וגם סוגיות כמו הרתעה, תהליך קבלת ההחלטות בישראל, חוסן העורף הישראלי וכמובן ההיבט הצבאי. אף על פי כן אפשר כבר עתה להצביע על כמה מסקנות ביניים:
1. הבעיה המרכזית בלבנון היא העדר כתובת שלטונית שבידה היכולת והנכונות לכפות את מרותה. מדובר במכשול מורכב בגלל המבנה העדתי והרוב השיעי, ושום כוח רב-לאומי אינו מסוגל להיות תחליף ממשי לסמכות שלטונית כזו. אגב, יציאת הסורים, ששימשו מנוף ישראלי מסורתי מרכזי לריסון חזבאללה, רק החריפה את הבעיה. בלבנון (יותר קשה) ואצל הפלסטינים – המהווים עדיין את הזירה המרכזית שלנו – יש לישראל אינטרס
 2. בלבנון, כמו ב"מגרש" הפלסטיני, שוב מומחש הפער שבין החזון למציאות הפוליטית הסבוכה. זו אינה מאפשרת נסיגה/התנתקות/התכנסות שלא במסגרת הסדר יציב, שיש בו כתובת עם יכולת ונכונות כפייה.
 3. בשביל הפלסטינים נסראללה ומעשיו הם בעיה, ולא רק בגלל "צרות עין של ידוענים", או תחרות בהפגנת יכולת של חטיפת חיילי צה"ל. הפלסטינים יכולים רק להתקנא בתשומת הלב העולמית שהמשבר הלבנוני מרתק אליו, בהשוואה לתשומת הלב להם זכו בעת העימות האחרון ברצועת עזה, לאחר חטיפת החיל גלעד שליט. במיוחד על רקע הפיחות ההדרגתי בחשיבות שמייחסת בשנים האחרונות המערכת הבינלאומית לעימות הפלסטיני-ישראלי. סביר שלא נעלמה מעין הפלסטינים "היד החופשית" כמעט שזוכה לה פעילות צה"ל בלבנון.
- ואשר למלחמה גופא:
1. דומה שהיעדים שהוגדרו לצה"ל עם תחילת המערכה היו שאפתניים מדי, ואצל קברניטי המדינה ניכר תהליך של כיוול והתפכחות לגבי מה שאפשר להשיג בה.
 2. בלבנון (שוב) נחשפות מגבלות יכולותיה הצבאיות של ישראל להתמודד בהצלחה עם ארגון גרילה, המעורה בתוך אוכלוסייה אזרחית ונתמך על ידה.
 3. ההחלטה, נכון לעכשיו, שלא להכניס ללבנון כוחות קרקע משמעותיים היא המגבלה המרכזית להשגת הכרעה בלו"ז קצר. ההחלטה על גיוס שלוש אוגדות מילואים משרתת כמה מטרות: הרתעה (מול סוריה), הגברת הלחץ על חזבאללה והממשלה הלבנונית, וגם לצורך מעשי אם יתחייב מהנסיבות או שהן יאפשרו אותן.
 4. אנחנו מתקרבים – בין השאר בגלל מראות ההרס בלבנון המוקרנים על

מרקעי הטלוויזיה בעולם – להאצת הטיפול הדיפלומטי שמטרתו להביא להפסקת אש. ברור שפגיעה נרחבת באזרחים תזרוז את התהליך. המשמעות: הזמן העומד לרשות צה"ל הולך ומתקצר, ומתגברים הלחצים לפחות ל"הפסקת אש הומאנית".

5. הקטיושות ועל אחת כמה וכמה הרקטות לטווח קצר הן בעיה שקשה להתמודד איתה, וסביר כי צפון ישראל יסבול מהן עד להפסקת האש, אפילו יצטמצם קצב האש.

6. לא מיותר לחזור והזכיר, כי מה שהתחולל בזירה הלבנונית הוא תמרור אזהרה לישראל על מה שכבר נתון במידה מסוימת בתהליך של היווצרות ברצועת עזה. עדיין אין לישראל מענה לנשק תלול מסלול, וה"חורים" בפיקוח על הכניסות לאזור חבל עזה (על אף מאמצי המצרים והגורמים הבינלאומיים) מאפשרים החדרת אמל"ח אליו. במבט לעתיד מובלט אפוא הצורך בהסדרי פיקוח ופירוז.

7. מתברר שוב, כי לא די בחיל האוויר וב"אש מנגד" כדי לספק את הסחורה, ללא כוחות קרקעיים.

8. במהלך השנים שופר מאוד המכלול של "בנק המטרות", ואפשר לנחש כי רוב המטרות הצבאיות שעמן נכנסה ישראל למערכה כבר מוצו, ועתה מתבסס המודיעין על "ציד מזדמן של מטרות".

9. סביר שהמלחמה בלבנון תאיץ הערכה מחדש בצה"ל באשר לחלוקת המשאבים בין כוחות היבשה וחיל האוויר.

ומזווית אחרת:

1. גם אם יצליח חזבאללה לנכס לעצמו הישגים אחדים במלחמה זו, הרושם הברור הוא כי המלחמה תוסיף למצוקתו בזירה הלבנונית ותגביר את הביקורת כלפיו, גם מצד תומכיו.

2. המלחמה בלבנון (כל עוד חזבאללה לא ייפגע קשות, והיא לא תתרחב) משרתת בסך הכול את סוריה ואף יותר את איראן. סביר להניח, כי לא נעלמו מעיניהן כמה מהיכולות המבצעיות האוויריות שמפגינה ישראל, ואין להן כל עניין להסתבך. ראוי לגלות רגישות לאפשרות שהרחבה משמעותית של הפעילות הקרקעית הישראלית בלבנון ומתיחתה עד לליטאני עלולה להעמיד את הסורים במצוקה.

אין ספק כי חזבאללה סופג מכות, אולם קשה לקבוע אם הפעילות המצטברת של צה"ל תביא אותו ואת פעיליו לנקודת משבר. הרושם הוא כי פעילות צה"ל עדיין לא יצרה מסה קריטית, כזו שתוביל להכרעה בשטח, ואפשר לפקפק אם זו תקרה כל עוד לא הוכנסו לשטח לבנון כוחות קרקעיים משמעותיים, בהתחשב בבעייתיות הידועה הכרוכה בכך. בנסיבות אלה:

1. צה"ל מתמקד במאמץ לפגוע בסמלי חזבאללה ובכל דבר שמערער את האתוס על כך שהוא ארגון בלתי מנוצח צבאית. פגיעה בראשי חזבאללה עשויה לשמש מנוף להכרזה על סיום המלחמה.

2. הפעילות הקרקעית מתמקדת בניסיון "לנקות" תוואי שטח עד כ-5 ק"מ מהגבול, כדי להקשות בעתיד על חדירות וניסיונות חטיפה. רצועת שטח זו גם נשלטת על ידי מוצבי כוחותינו בגבול.

הנושא המרכזי בשלב זה של המלחמה הוא מציאת מנוף שיביא לסיומה. בעימות שהדימויים חשובים בו, כמעט כמו המצב בפועל, ברור שאין מדובר בנוק-אאוט לחזבאללה. עם זאת, ואף שזה רק "הרע במיעוטו", הכנסת כוח בינלאומי משמעותי, שיתפרס ביחד עם צבא לבנון על הגבול הישראלי-לבנוני ואולי אף זה שבין סוריה ללבנון, היא התפתחות חיובית באזור מבחינת ישראל, ויוצרת מציאות חדשה. יש חשיבות רבה שכוח זה:

1. יהיה מורכב מאלמנטים מעצמתיים, ושהרכבו והמנדט שלו יאפשרו לו "להפגין שרירים".

2. יפעל לנתק את קווי האספקה לחזבאללה מאיראן ומסוריה.

3. ובהקשר זה, על ישראל למצוא דרך לשותפות במנגנון הפיקוח.

גם אם הכנסת כוח רב-לאומי במשולב עם צבא לבנון היא התפתחות חיובית, מוטב לא לפתח ציפיות מוגזמות. לא ברור מי, אם בכלל, יפרק את חזבאללה מנשקו בגזרה שעד לליטאני, אם צה"ל לא יעשה זאת. ניסיון העבר מלמד כי כוח רב-לאומי/בינלאומי נרתע מעימותים מזוינים שעלולים להסב להם קורבנות (בשל הלחץ הפנימי במדינות המשגרות את כוחותיהן) ולא ברור כיצד ינהגו במקרה כזה.

חזבאללה ימשיך להתקיים כארגון מזוין, וסביר כי ימשיך במאמציו להסתגל לדרום. אלא שלקראת ההתמודדות העתידית יש לישראל עניין ברור ליצור תנאים שיגבירו את מצוקתו של חזבאללה בזירה הפנימית הלבנונית, ואלה יכללו, בין השאר, חתירה להסדר רחב יותר עם הלבנונים, לרבות פתרון חוות שבעא.

JCSS Memoranda 2003–

- No. 82, February 2006, Ram Erez, ed., *Civil-Military Relations in Israel in Times of Military Conflict* [Hebrew].
- No. 81, January 2006, Meir Elran, *Israel's National Resilience: The Influence of the Second Intifada on Israeli Society* [Hebrew].
- No. 80, December 2005, Asher Tishler and Yoed Shefi, *The Optimal Structure of the Defense Industry in Israel: Significance and Implications* [Hebrew].
- No. 79, November 2005, Paul Rivlin, *The Russian Economy and Arms Exports to the Middle East*.
- No. 78, November 2005, Yoram Schweitzer and Sari Goldstein Ferber, *Al-Qaeda and the Internationalization of Suicide Terrorism*.
- No. 77, September 2005, Mark A. Heller and Rosemary Hollis, eds., *Israel and the Palestinians: Israeli Policy Options* [Hebrew].
- No. 76, June 2005, Yoram Schweitzer and Sari Goldstein Ferber, *Al-Qaeda and the Globalization of Suicide Terrorism* [Hebrew].
- No. 75, March 2005, Uzi Eilam, *L'Europe de la Défense* [Hebrew].
- No. 74, December 2004, Paul Rivlin and Shmuel Even, *Political Stability in Arab States: Economic Causes and Consequences*.
- No. 73, November 2004, Shaul Kimhi and Shmuel Even, *Who are the Palestinian Suicide Bombers?* [Hebrew].
- No. 72, October 2004, Aviezer Yaari, *Civil Control of the IDF* [Hebrew].
- No. 71, July 2004, Anat Kurz, ed., *Thirty Years Later: Challenges to Israel since the Yom Kippur War* [Hebrew].
- No. 70, June 2004, Ephraim Asculai, *Rethinking the Nuclear Non-Proliferation Regime*.
- No. 69, January 2004, Daniel Sobelman, *New Rules of the Game: Israel and Hizbollah after the Withdrawal from Lebanon*.
- No. 68, November 2003, Ram Erez, ed., *Civil-Military Relations in Israel: Influences and Restraints* [Hebrew].
- No. 67, October 2003, Asher Arian, *Israeli Public Opinion on National Security 2003*.
- No. 66, October 2003, Shlomo Gazit, *Between Warning and Surprise: On Shaping National Intelligence Assessment in Israel* [Hebrew].
- No. 65, June 2003, Daniel Sobelman, *New Rules of the Game: Israel and Hizbollah after the Withdrawal from Lebanon* [Hebrew].
- No. 64, May 2003, Shmuel L. Gordon, *Dimensions of Quality: A New Approach to Net Assessment of Airpower*.
- No. 63, January 2003, Hirsh Goodman and Jonathan Cummings, eds., *The Battle of Jenin: A Case Study in Israel's Communications Strategy*.